

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonComercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

7758

-2

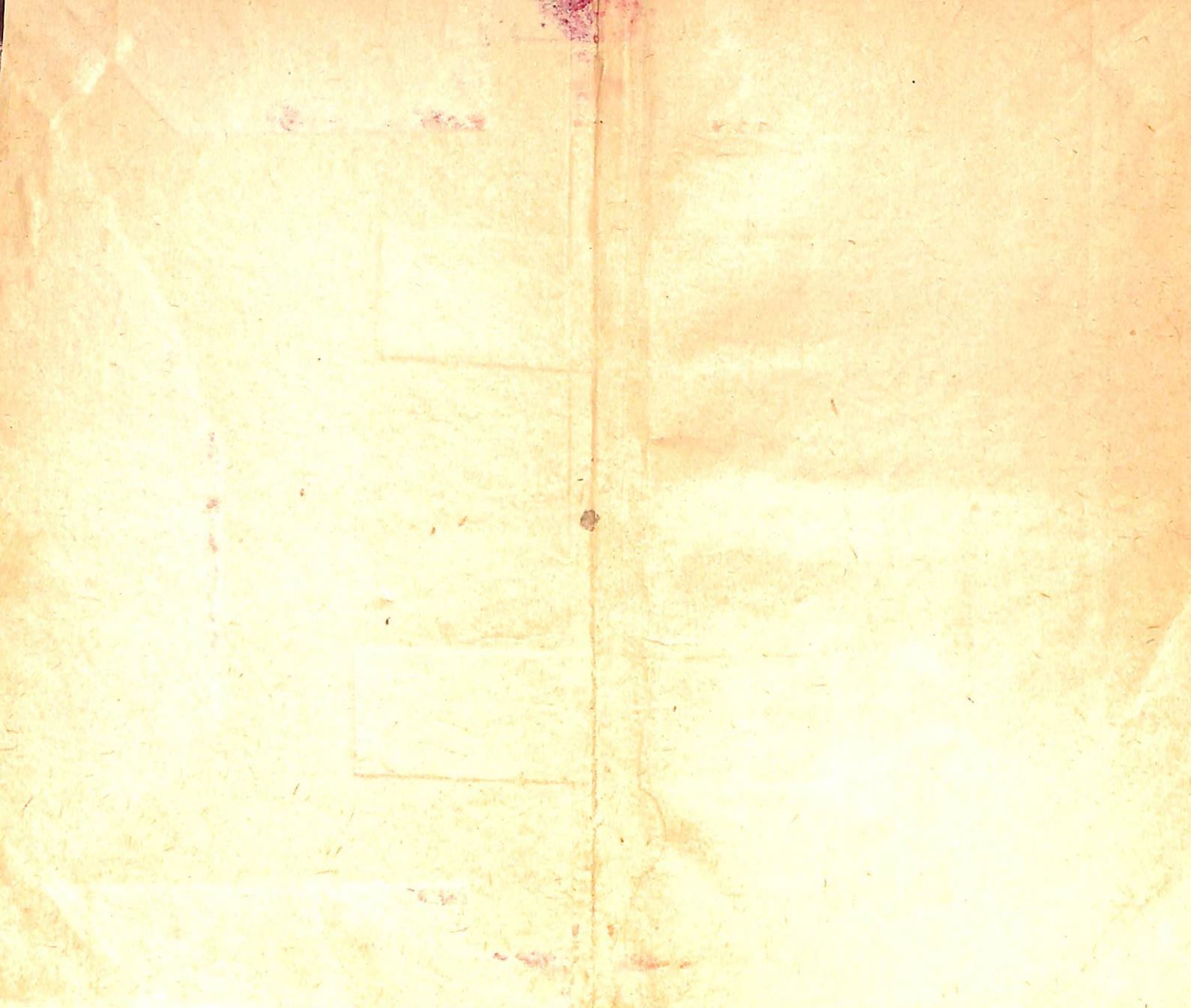
Prairie Falcon

Steppe Falcon (?)

891-99

q-22

6-17-1910
1910

391.542-3

9-23.

ՃԵՐ ՍԻՐԱՀԱՐ

ՀԵՂԻՆԱԿ

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԳԱԼՖԱԿԱՆ

ՄԱՄ ԱՌԱՋԻՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊԱԼԻՍ
(1870)

ԾԵՐ ՄԻՐԱՀԱՐ

891-99

891.5423

4-30

一〇四

ՀԵՂԻՆԱԿ

ՀԱ.ՄԲԱՐՁՈՒՄ ԳՍ.Լ.ՑՈ.ԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

$$\begin{array}{r} 1001 \\ \times 1326 \\ \hline \end{array}$$

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԱԱՐԿԱՆ

1870 p

Ա. ԸՆԹԵՐՑՈՂՍ

ՍԵՐ ՎԻՊԱՍԻՆ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ ՎՐԱՔՐ ԽՆՀ
ՃԱՌԱՋՈՒԹԻՒՆ մ' ընելու իղձով՝ ՎԻՔՐԻԿ
ՎԻՊԱՍԻՆ ԺԵԱՆ մը ՃԵՌՆԱՐԿԻՆ ՎԻՎԻԱ-
ՔԵՇԱՆԻՔ :

Ամեն գործ ինչպէս իր օդուազ ունի,
ի հարկ է ԾԵՐ ՎԻՊԱՀԱՅԻ ալ իւր օդուազ
կունենայ :

ԹԵԱՂԷՄ գրիչ ՃԵՌՔ առաջ ատեննիս
կ'զզ այինք մեր տկաբութիւնը , սակայն
յուսով ըլլալով թէ Արդոյ Ազգայինքնե-
րողամիտ կը դանուին՝ համարձակեցանք
մեր կարողութիւնը չը ինեայել և նուիրել
աղջին , հաւասարի ըլլալով որ իր քաջալերը
ըլլ պիտի զշանայ . և որով շատեր եւս պի-
տի համարձակին աւելի սոսւար և ճոխ
հեղինակութեանց ճեռնարկել ողք ար-
դարեւ , կը խոստավանիմք , մենէ խիստ շատ
աւելի կարող , սակայն տպագրական ծառ
խուց գժուարութիւնները տեսնելով՝ հա-
կառակ իրենց եռանդուն զդացման , գը-

րիշնին կը մանդոտեն իւրեասց սբոերուն
հետ :

Մանք եւս եթէ մը բայս Ծեր սիրահա-
րի նկատմամբ սպասած քաջաշերութիւն-
նիս տեսնելու բազդառուրութիւնը ունե-
նանք, կը հաւաստեմք աւելի առուարդ որ-
ծի մը ձեռք զարնել :

Հ. Գ.

ԾԵՐ ՍԻՐԱՀԱՐ

ՔՂՈՒԽԵ Ա.

ԳԻՒՂ ՄԸ

Գաղղիոյ Քլերմոն քաղաքէն բաւական
հեռու զիւղի մը մէջ՝ հին ատենը՝ զրեթէ
1292 թույն պանդոկ մը կար :

Այս պանդոկը այնչափ անցուդարձ տեղ
մը ըրւաւուն, իւխստ քիչ յաճախորդներ
կ'ունենար : Պանդոկին մէջ մէմիայն այր
և կին մը կը բնակէին, որոց ապրուսոր
խիստ դժուարացաւ՝ երբ վերը երբ բոլորո-
վին ճանապարհորդ ունենալէ դադրեցաւ

Պանդոկին աշխարհաղրական գիրքը
դիւղին արեւելեան հիւսիւսային կողմը կիյ-
նար, և զիւղին ստորոտը կառուցուած էր :

Այս պանդոկը տեսնողը անմիշապէս
պիտի յիշէր Տաճկաստանի Ասիոյ կողմերը
ճանապարհորդաց հանդսութեան հա-
մար շինուած բայց շատ անդամ աւազա-
կաց որջ եղած պանդոկիները : Շինութիւնը

(6)

Հինցած էր, վերնայարկ մը՝ քանի մը խորշեր
ունէր որոց մին ճանապարհորդաց պառ-
կելու յատկացած տեղէն քիչ մը հե-
ռու, բայց դրան հիւսիւսային կողմը տար-
բեր ուղիով մը կ'երթեւեկուեր :

Այր և կնոջ մասնաւոր երթեւեկութիւնը
այս տեղէն էր և միանգամայն ասոնց հան-
գըստութեան տեղին :

Տգիտութիւնը ազգատութեան, և աղ-
քատութիւնը գահաւէժ խորհուրդներու
կ'ենթարկէ զմարդ :

Այր և կին տղէտ էին, բայց կինը բը-
նութեամբ աւելի խորամանկ :

Ասոնք՝ այր և կին, սկսան խորաման-
կութեամբ հեռաւոր տեղերէ ճանապար-
հորդներ ձեռք ձգելով և անոնց տեսակ
տեսակ գերեր խաղաղով ճանապարհորդաց
ինչքերը և ստակները կողոպտել և յա-
փըստակել :

Ամինը՝ որ տիկին Անթուան կը կոչուեր
բարձրահասակ, բոլորագիծ դիմօք և շա-
դանակագոյն մազերով գեղեցիկ էակ մը
էր, որ շատ ճանապարհորդներ ասոր գե-
ղեցիւթեանը յափշտակուելով՝ բոլոր ինչ-

(7)

քերնին կը վատնէին այս գեղեցիկ տիկ-
նոց անկեղծ և մտերմական սէլը իրենց
զրաւելու տենչանօք : Բայց ՚ի զ՞ւր : Մին-
չեւ այն վայրկեանն, յորում կարող կըլլար
կողոպտել իր ճիրանը իյնողները, կը
քծնէր, կը ժպտէր և վաղաքուշ ու քըն-
քուշ լեզուաւ կը դիւթէր իր որսը որպէս
թէ կը սիրէ, իսկ երբ որ և է միջոցով իր
որսը կողոպտեց խսկոյն պանդոկէն դուրս
կը վռնտէր, և եթէ ճանապարհորդաց
կողմէն ընդդիմութիւն մը տեմնար կամ
յափշտակաց ստակներուն յետս պահան-
ջում մը ըլլար, ամուսինը իրեն օդնութեան
կը կանչէր, դուրս կը վռնտէր զրպարտու-
թիւն մը իսկ աւելցունելով :

Հետեւեալ անցքը որ 1292 թուականին
տեղի ունեցած կը կարծուի խիստ հե-
տաքրթաշարժն է :

պանդոկին գուռը բացաւ , և մինչդու
դուրս պիտի եներ իր բաղդը որոնելու ,
որու իր ոտքով եկած էր : Զարմանալի
դիպուած :

Պանդոկին գուռը երբ բացաւ ձեր մը
տնաւ իւր դիմացը :

Այս ծերը թէպէտեւ ինչ կարդի անձ
մը ըլլաը չեր գիտյուէր , բայց աւելի վա-
ճառական կը կարծուէր : Պարզ ու ազ-
նուականի վշտը զուզ համարներ հադահ էր :
Իւր թառմած , կազմրափալ և առանց
պէխի գէմքը աւելի Անդգիւացիի մը կը
նմանէր քան թէ Փաղպիացւոյ մը :

Անթուան այսպէս յանէարծ որսի
մը հանդիպելուն վրայ զարմայած դռնէն
ետ ետ քաշուեցաւ առանց խօսք մը ար-
տապնելու : Նոյնպէս վաճառականն ալ
մէկ կողմ քաշուելով .

— Ներեցէք տիկին , ըստ , այսպիսի
անքաղաքավարութեամբ վարուելու , հոս
պանդոկ կարծեցի , և որովհետեւ այս
կողմերուն վրայ լաւ տեղեկութիւն չու-
նիմ , գիշերը ճամբէս շեղեցայ ու մինչեւ
այս կողմերը ինկայ : Օտար և միանդամայն

ՔՂՈՒԽԻ Բ.

ԾԵՐ ՍԻԲԱՀԱԲԸ

Առաւօտեան ժամը գրէթե 11 էր : § .
Անթուան կարմիր մետաքսեայ զարդա-
րուն զիեստ հագած , և ձեռնոցներ ան-
ցուցած ճերմակ և փոքր հովանոցով մը
Քէրմոն երթալու կը պատրաստուէր : § .
Անթուանի այս զիեստաւորիցը թէ եւ
յարմար ժամանակ շէր բայց ստիպուած
էր , որովհետեւ բաւական ժամանակէ ի
վ'ր է որ ճանապարհորդ մը կամ լաւ եւս
է ըսել՝ որս մը ձեռք չընծ ելով լաւ հա-
մոզուած էր որ եթէ քաղաք երթայ իր
փնտուածը դիւրաւ պիտի դտնար և զանի
բանպոկ բերէր :

Այրը դեռ կը ննջեր և թռչնոց երդոց
ճռուողումը հաղիւ սկսուած էր լսուիլ : Ա-
րեւը իր ճառադայիթները արձակիլ կ'ըս-
կըսէր :

Տ . Անթուան իր բոլոր գործերը կար-
դադրած ըլլալով՝ սենեկէն դուրս ելաւ ,

հոքնած ըլլալով , պանդոկ մը իշնալու
պէտք ունիմ , արդ կ'ուղեմ իմանալ թէ
հոս մօտերը պանդոկ կա՞յ :

Այս խօսքին վրայ Տ . Անժուան իր
զարմացական ուրախութեամբը ծերունոյն
պատասխանեց :

— ԱՇ , սիրելի պարոնս , հոս թէ եւ
պանդոկ է , բայց եթէ չըլլար ալ դարձ-
եալ կրնայի ընդունիլ , որովհետեւ հոս
բարի ճանապարհորդներէ ու օտարական-
ներէ կախորժուի և մեծ ընդունելութեամբ
կուզենը պատուել զձեղ :

— Միշտ չեմ սխալիր , ըստ ծերը , ը-
սել է որ հոս պանդոկ է :

— Ըսի ձեղ որ ճամբէ շեղած ճանա-
պարհորդները մեծ ընդունելութիւն կը
դտնան , և կարծեմ ձեր փափաքածն ալ
այս է :

— Ա.յո՛ Տիկին :

— Ուրեմն , կը հրամցունեմ զձեղ որ
վեր ենքք :

Եւ այսպէս երկուքը մէկէն պանդոկին
երկրորդ յարկը ելան :

— Ենորհակալ եմ , տիկին , ըստ ծեր

մէկ կողմ աթուեի մը վրայ նստելով և չոր-
կողմը նայելով :

— Արդարեւ կը զարմանաք , սիրելի ծե-
րուկս , ըստ Տ . Անժուան , կը զարմա-
նաք թէ հոս պանդո՞կ է :

— Եւ միանդամայն կը զարմանամ թէ
ուրիշ ճանապարհորդ ալ չըկայ :

— Ա.յո՛ , սիրելի պարոնս , եթէ կը հա-
ւասաք , կը հաւասառեմ ձեղ թէ մենէ ու-
րիշ մեկը չկայ :

— Ճշմարիտ կըսէք , տիկին , ըստ ծերը
իւր սրտին մէջ կառկածմանաց վերջին նշոյն
ալ փարատել ուզելով :

— Ա.յո՛ , ահա երկուքնիս ենք միայն :

— ԱՇ , Տիկին :

— Բայց ինչո՞ւ կը զարմանաք :

— Անոք համաք . . . :

— Խօսեցէք , պարոնս , խօսեցէք :

— Թէ ինչո՞ւ ընկեր մը և կամ ամուսին
մը չէք ունեցեր :

— ԱՇ , պարոն , եթէ ըսեմ , իրաւունք
կուտաք ընկեր մը կամ ամուսին մը չու-
նենալուս , և ուրքի ենելով՝ բայց պէտք է
որ առաջին անգամ ձեզի նախաճաշիկ մը

պարտաստեմ:

— Ահ տիկին, կար ես թէ ձեր խօսքերն ու դէմքը մարդս կը կշռայունէ:

— Գիտեմ, սիրելի պարոնս, ո իտեմ, բայց վերջը կը խօսինք. հիմայ քիչ մը ճաշբերեմ, ըստ և սենեակէն դաւըս ելաւ:

Ծերը կը մռածէր: Իւր ուշը մերթ պահողին և մերթ տիկնոջ վրայ կը յառէր, կը սէր իւրովի թէ ի՞նչ կը նշանակէ տիկնոջ այսպէս իր հետ սէրով վարուիլը, և ի՞նչ ըսել կուզէր, իր վարմանքը զբաւող գլխաւոր առարկան էր պանդոկի մը մէջ այսպէս առանձին կին մը ըլլան ուր՝ ի՞նչ պէս ըսինք՝ հազարաւոր անձինք կ'երթեւեւէին: Այս պարագաներուն տակ դադունէք մը կը դուշակէր, բայց երը տիկնոջ քիչ մը յառաջ՝ համրէ շեղած ճանապարհորդներն ու օտարականները հոս մեծ ընդունելութիւն կը դանեն» խօսքը միտքը կը բերէր, իւր կասկածը կը ցրէր: վերջապէս այնպէս համոզուեցաւ որ բարերար կին մ'էր ասի:

Ծերունոյն միտքը նոր բան մ' ալ յըղացաւ, որով իր հին երիտասարդական

զգացումները երեւան ելան, այսինքն տիկին Անթուանի սիրահարեցաւ: Էիկոնջ համար մաքուր սիրու և բարերար էակ մ' է կըսէր:

Ճանապարհովը թէպէտ ծեր՝ բայց առողջ կավալուածք մ' ունէր, որով ժամանակիս երիտասարդաց բաղդադամքը, որը ցոփութեամին և զեխսութեամինաւելթունակից ողէլիքներով՝ առանց առողջապահական կանոններուն հետամուտ ըլլալու, և տրիփական ախտին դերի ըլլալով՝ նիհար, գունատ, մէկ խօսքով՝ կմաղք մը կամ Օրանք Օթանքի կը նմանին, ցանկական զգացման մասին կը դերավանցէր և մէկէն կը գոգոսուէր երբ այսպէս տան մը մէջ առանձին և միանգամայն դեղեցիկ կին մը կը ներկայանար իւր աչքին առջեւ: Իւր հաճոյքը խիստ էր իդական սեռի վրայ:

Ծերունին այսպէս ցանկական երեւակայութիւններով պաշարուած էր: իսկ տիկին Անթուան սենեկին դուրս ելնելով ուղակի ամուսնոյն սենեակը գնայ որնոր իւր անկողնէն դեռ նոր կելնէր:

(14)

- Ապուշ ծեր մը , ըստ Տ . Անթու-
ան աժումային մօտենալով :
- Ալ , ըստ Անթուան , հաղիւ աչերը
բանալով :
- Եւ կարծեմ քսակն ալ ի՞է :
- Ա՛հ , ինչ կըսէք , ո՞ւր է այդ ծե-
րունին :
- Հսա՝ պանդոկին մէջը :
- Ուրեմն . . . :
- Ուրեմն պէտք չէ , ըստ Տ . Անթու-
ան աժումային խօսքը ընդմիջելով , ուրեմն
մուբեմն պէտք չէ . կընահք քիչ ժամանակի
մէջ ծերունոյն բոլոր ստակները առնել :
- Ինչպէս , ըստ Անթուան ոտքի եւ-
նելով :
- Դուք առանց ոտքի ձայն հանելու
պանդոկին դուրս կելնէք :
- Վէրջը :
- Վէրջը լսւ մը մեր նստած ոենեկին
պատոհանները պիտի դիմէք , երբոր ես
փրբիկ քար մը կը նետեմ , հինգ վայր-
կենէն վերջը դուռը բանալի մը խոթելով
կը բանաք , այնպէս որ՝ դռան բանիլուն
բայցուելուն ձայնը մինչեւ ծերունոյն ա-

(15)

կանջը հասնի :

— Վէրջը :

— Դուռը բանալէն յետոյ ծերունոյն
հետ ինչպէս վարուելնիդ կիմացունեմ:

Եւ տիկին Անթուան քիչ մը նախաճա-
շեկ պատրաստելով ծերունոյն սենեակը
մոտաւ և .

— Ահա , պարոն , ձեզի կըցածիս չափ
ժաշ պատրաստեցի , ըստ :

— Շնորհակալ եմ , տիկին , ըստ ծերը :

— Ահ , պարոն , կըսէիք թէ ընկեր մը
շունիք և ամուսնացած ալ չէք :

— Այո , սիրելիս : Ձեր գեղեցիկ դէմ-
քըն , որ բնութիւնը կարմլորակ այսերով
և կապուտակ աշուշներով պատկերացու-
ցեր է , իրաւամբ շատ անձանց սէրը իրեն
կը դրաւէ :

— Կը ծաղրէք զիս , պարոն :

— Միթէ գեղեցկութիւնը ծաղրելի է :

— Ահ , պարոն , ինչ ըսել կուզէք :

— Ոչինչ , սիրելիս , բոլոր խօսքելնիս
անօդուտ է :

— Սիրելի պարոնս , կը տեսնեմ որ սըր-
տերնուդ մէջ խորհուրդ մը կայ , կազա-

(16)(

չեմ զուրցեցէք :

— Խորհուրդ անուանածնիդ վիշտ մ'է ,
վիշտ մը որ սաստկապէս կայրէ սիրաս :

— Այստ մը :

— Այսո՛, սիրելիս , և սուրբ է :

— Ահ , իմացայ , սիրելի պարոնս , իւ
մացայ :

— Իմաշաք ու ընմն , այսչափս կը բաւէ ,
արդ , ըսէք ինձ , թէ ինչո՞ւ չէք ամուս-
նացած :

— Հաճելի չէ ինձ ամուսնութիւնը :

— Զարմանալի բան , բայց ինչո՞ւ :

— Որ վիճետեւ ինձ հաճելի անձ մը չեմ
կրնար գտնէր , քանզի եթէ մէկը սիրելու
ըլլամ և անոր ամուսնութիւն առաջար-
կեմ դրամ կը պահանջէ ինձմէ , սակայն
ես աղքատ մէկն ըլլալով՝ այսպէս դըժ-
բաղդութեան ենթարկուած եմ :

— Ձեղի պէս սիրելի էակէ մը ստակ
պահանջէլ , ահ , վատ մարդիկ :

— Ինչո՞ւ կարհամարէք , եթէ ձեր հետ
ամուսնանալ ուզեմ , զիս առանց ստակի
կընդունիք :

— Կրնաք փորձել :

(17)(

— Ինչպէս :

— Դուք զիս կ'ընդունիք :

— Եւ ինչո՞ւ չեմ ընդունիք :

— Որովհետեւ ծեր եմ :

— Ահ , պարոն , ես ծերելը շատ կը
սիրեմ :

— Այդ ալ իդական սեռին բնական մէկ
այլուռութիւնն է :

— Ա երջապէս , սիրելի պարոնս իմ
սիրս ձեզ սիրեց , զիս իբրեւ հաւատա-
րիմ տարիսաւոր մը կ'ընդունիք :

— Ահ , սիկին , կը զարմանամ ձեր հար-
ցման , չէք զիտեր որ ձեզ տեսնելու ի միր
հուր մը սիրս կը վասէ :

— Ահ , պարոն , զձեզ շատ կը սիրեմ ,
ըստ տիկին Անթուան , և սկսաւ ծերուն-
ուոյն դիրկը իյնալ ցուցանելու համար թէ
խանդաղատանօք կը սիրէ , սակայն ծե-
րունին ոչ այնափ պիմկըն :

— Գեղեցիկ վայրկեան և գեղեցիկ
դիպուած ըստ ծերունին մրմնելով , և
խօսքը տիկինջ ուղղելով՝ ահ , սիրելի սի-
կինս , անկալելի է որ ձենէ զատուիմ , ը-
ստ , այնպէս շարժուածքամբ մը սրպէզ թէ

կնոջ կասկածը փարատի :

- Եթէ մեռնիլ անդամ հարկ ըլլայ :
- Շատ գեղեցիկ և միանդամայն երջանիկ կըլլայինք, եթէ խոստմունքդ հաստատ պահես :
- Այս՝ պարոն, դուք խոստմանս հաստատութիւնը կը պահանջէք, բայց միթէ չունինք մեր մէջ այնպիսի կէտեր, որք՝ մեր զգացման հակառակ, մեր խօստման անհաստատութեան նշոյներ երեւցունեն :
- Պարզել պէտք է, տիկին, ըստ ծերունին :

— Աերջապէս չըկայ մեր մէջ այնպիսի իրողութիւն մը որ մեղ բաժնել հարկադրէ : Ես տարակոյո չունիմ թէ կայ :

— Բայց ի՞նչ ըսել կուզէք, տիկին, կրկնեց ծերունին :

— Եւ այն կէտն որ մեր թշուառութեան պատճառ ըլլալու կասկածն ունիմ:

— Լաւ, բացատրեցէք, սիրելի տիկին, որպէսզի համոզուիմ :

— Սիրելի պարօնս, ամեն խորհուրդ որոյ իրականալուն բնականապէս բաղձանք մը կզզանիք և որոյ անեղծ անելի միալուն

ապահովութիւն հարկ է, այս խորհուրդներէն շատը դրէթէ մէկ բանէ մը կախում ունին որ ընդհանրապէս անմիջապէս իսկ հարկ է : Ես քու տարիիաւորդ ըլլալու համար առաջին մեր փոխադարձ ոէրը պէտք է, որ արդարեւ երկուսէք կը կըեմք այս . սիրոյ վայելումներու յարատեւութիւնը անկէ կախում ունի, « մեր ապրուսոն է » այս որ գրամի պէտք ունի : Այսդ ես աղքատ դուք ալ նոյնը . ուրեմն կընայ ըլլալ որ մանք երջանիկ ըլլամք :

Խորամանկ կինը՝ առաջին անդամ սկըսաւ վինքը սիրյունել ջանալ, վերջը երբ որ ծերունին վինքը սիրել ուղեց, մկան ետ ետ քաշուիլ որ այսպիսիւ ստոկ պիտի պահանջէր, ինչպէս որ պիտի տեսնուի : Բայց ծերունոյն միաբրր չփոթեցաւ ու բնաւ :

— Ստակ, ուրեմն դուք զիս չեք սիրել հապա ստոկս :

— Ոչ, պարօն, ոչ, զձեղ չեմ մեղապրէք, աղքատութիւնը ամօթ չէ, ես կը սիրեմ զձեղ, բայց թշուառ ըլլալ չիմուղէր, և կարծեմ դուք ալ զիս թշուառ

(20)

ընել չէք ուղեր :

— Բայց ի՞նչու թշուառ պիտի ըլլար :

— Այսինքն իմ ու ձեր աղքատութիւնը թշուառ կինէ մեզ, այնպէս չէ :

— Եւ ինչո՞ւ գիտեք թէ ես աղքատ եմ:

— Անոր համար որ կեանքիս մէջ չեմ տեսած այնպիսի անձ մը որ զիս սիրե և աղքատ ըլլայ :

— Ուրեմն ի՞նչ է ձեր միաբը, չէք ու զեր սիրել զիս :

— Ահ, պարոն, երկինք վկայ ըլլայ որ զեզ կը սիրեմ, բայց դիտեք, ա՞հ, այն ատելի աղքատութիւնը պիտի հարկադրէ զմեզ՝ զատուիլ :

— Բայց, դուք տիկին, աղքատութիւն կըսէք և աղքատութիւն կը լսէք միայն, ինքնին կը վճռէք, կը ձեւէք ու կը չափէք առանց անդամ մ' ալ ինձ հարցունելու թէ ձեր՝ ինձ նկատմամբ տուած վը ճիւնիդ տեղի ունի՞ :

— Ի՞նչպէս, սիրելի պարոն :

— Զէք հարցունէք ընաւ թէ արդեօք աղքատ եմ: Զեր այդ կարծիքը ոխալ է, ես աղքատ չեմ, ընդհակառակը հարուստ :

(21)

— Աւա՛զ, պարոն, եթէ հարուստ ալ ըլլաք, հոս պանդոկի մը մէջ ի՞նչպէս պիտի համոզուիմ:

— Ի՞նչպէս կուզէք որ տեղեկանաք :

— Բայց ինչու, եթէ ստակ կուզես առ ըստ ձերը՝ գրպանէն ոսկով լի քսակ մը հանելով, որ սենեկին մէկ անկիւնը նետեց, ահա հարատութեանս մէկ փոքրիկ մասը որուն մէջ հարիւր ոսկի կը պարունակէ :

— Ահ, պարոն, ես ձեզի փոքրձեցի, ո՞չ, ո՞չ, ստակը ձեզի, ես կուզեմ որ հաւատարիմ սիրելի մը ըլլաք, ըստ տիկին Անթուան, քսակը ծերունեոյն յանձնելով:

— Առէք, սիրելիս, առէք, ձեզ կը յանձնեմ իբրեւ հաւատարմութեան դըրաւական :

— Ես չեմ ընդունիր, հաւատացի որ ը պիտի քածնուինք :

— Քանի որ այսպէս է ընդունէ, այսուհետեւ կեանքս անդամ քուկդ է :

— Նատ լսւ, պարոն, ես ձեռքս չեմ գպցունէք այս դումարին, ահա այս վոքրիկ տուիին մէջը կը դնեմ, ըստ Տ. Ան-

(22)(

թուան, և սենելին անկիւնը դանուած տուփին մօտենալով բացաւ, և փոխանակ տիփին մէջ գնելու՝ գրապանը դրաւ որ ծեր վաճառականը չը նշմարեց : Յետոյ ծերունւոյն գառնալով.

— Ահա՛, ամեն բան կատարուեցաւ, տուր ձեռքդ որ սեղմեմ:

— Վիայ ըլլայ Աստուած որ, ըսաւ ծերունին, չը պիտի բաժնուիմ ձենէ :

— Գիտցած ըլլաք, սիրելիս որ թե պէտ ծեր եմ, սակայն զշացմամբ երիտասարդ : Կը հասկընաք, ըսաւ ծերունին հեշտային գուգումով մը :

— Ըսի ձեզ, որ ես ալ զդայուն ծերերը շատ կը սիրեմ, յարեց տիկին Անթուան :

— Ուրեմն, պէտք է որ հաւատարիմ ըլլաք, սիրելիս, ըսաւ ծերունին, հեշտական յուղմամբ :

— Թէրեւս քիչ ժամանակէն պիտի տեսնէք հաւատարմութիւնս, սակայն մեր զւարճութեան համար քիչ մը դինիի հարկը կզգամ, կը հաճիք սիրելի ծերուկս, ըսաւ Տ. Անթուան :

(23)(

— Եւ ի՞նչու չէ, պէտք է որ քիչ մը գիւնիով համեմն մեր այս ուրախութիւնը :

— Ուրեմն բերեմ:

Այս միջոցին տիկին Անթուան պատուհանին փոքրիկ քար մը նետելով, սենեակէն դուրս ելաւ և աներեւոյթ եղաւ :

ՔԼՈՒԽԾ Գ .

ՊԱՆԴՈԿԱՊԵՏԸ

Գրեթէ հինդ վայրկեան անցաւ : Պանդոկին գրան բացուելուն ձայնը լսուեցաւ : Ծերը զարմացումէն սկսաւ ուշադրութեամբ զննել բոլորտիքը, դիտել սկսաւ թէ մարդու ձայն պիտի լսէ՞ր, բայց բան մը չը լսեց :

Քառորդ մը յեաոյ ճանապարհորդին սենեկէն ներս մէկը մոռաւ :

Ճանապարհորդը շուարեալ ու ապշեալ այս նորեկին երեսը կը նայէր առանց բառ մը անգտմ արտասանելու, սկնեկէն ներս

(24)

մանողը պանդոկապետն՝ առիկնոջ ամսութիւն
նընէքը ասխայու ուս զին ցընելաւ իրաւ

Պանդոկապետը զարմացական ձեւերով։
— Ան, ովէ էք դուք և ի՞նչ կուղեք ըստւ։
— Ի՞նչ, ըստւ ծեր ճանապարհօրդը։
— Կըսեմ թէ ո՞վէ էք, և ուսկից եւ
կած էք։

— Ի՞նչպէս եկած եմ, ի՞նչ ըսել կու-
ղեք, պարոն։

— Բուլ կուղեմ թէ ուսկից եկած էք։
— Գաղղիայէն։

— Եւ ձեզի չեմ հարցուներ Գաղղիան,
հապա կուղեմ իմանալ թէ ի՞նչպէս այս
պանդոկին ներս մոտած էք։
— Բայց, դուք իմենթէ էք, պարոն,
այդ ի՞նչ անսափօր հարցում է որ կ'ընէք,
ո՞վէ դուք։
— Պանդոկապետ էմ։

— Դուք էք։

— Այս, որ եղեկու ժամէ իւ վեր
հոս չի և դեռ հիմայ եկայ. կը պարմա-
խամ թէ դուք ի՞նչպէս եկած էք հոս ա-
ռանց իմ ներկայ ըլլալուս։
— Բայց, պարոն, ի՞նչէք կը խօսիք,

(25)

պանդոկապետը կին մ' է։

— Կին մը։

— Այս, կին մը ող հիմայ պիտի ու այ։

— Ծիծաղելի բան, ինչպէս կին, ցնո-
րած էք ի՞նչ էք, պարոն։

— Զէք հաւատար։

— Եւ միանդամայն կը խնդամ ալ։ Կըր-
նայ ըլլալ որ պանդոկին մէջ առանձին կին
մ' ըլլայ և պանդոկապետութեան պաշտօն
վարէ, կը հարցունեմ ձեզ ըստւ պանդո-
կապետը սպառնալից շարժումով մը։

— Վերջապէս ի՞նչ է ձեր միտքը և ի՞նչ
ըսել կ'ուղէք։

— Վերջապէս, պարոն, կը կասկածիմ
զէեղ առանձին հոս գոնելուս վրայ։

— Ի՞նչու։

— Որովհետեւ հոս պանդոկ է և հա-
ղարաւոր կահ կարասիներ, ստակ և այն,
կան, եթէ անոնցմէ պակասութիւն մը
գոնեմ ձենէ պիտի պահանջնեմ։

— Բայց, դուք ի՞նչէք կը խօսիք, կ'ե-
րեւակայէք ի՞նչ կընէք։ Զեզի ըսի որ պան-
դոկապետը կին մ' է։

— Պարոն, կըսեմ ձեզի թէ պանդո-

կոտիւն ես եմ:

— Ահ, ես կը հաստատեմ կին մը ըլ-

լալը, որոյ հարիւր ալ ոսկի յանձնած եմ:

— Հահ, հահ, հահ, յիրաւի դռւք

խենէ էք պարոն:

Պարոն, ըսաւ ծերը, սուը ձայնիւ մը,

սորի ելնելով, պարոն եթէ հաստատեմ

ի՞նչ պիտի ընէք:

— Ինչպէս պիտի հաստատէք:

— Ըսի ձեզ ո՞ր տիկնոջ հարիւր ոսկի

յանձնած եմ. դուք սա տուփին մէջ ըս-

տակ ունէիք:

— Երբէք:

— Ուրեմն, հիմայ պիտի տեմէք, ը-

սաւ ծեր վաճառականը և տիին մօտենա-

լով բանալ ուզեց:

Պանդոկապետը՝ որ արդէն ըոլոր դարձ-

ւածոց տեղեկացած էր իւր ամուսինէն,

ծերին տուփը բանալու ատեն ինքն ալ ան-

հոգութեամբ մը սենեկին մէջ ճեմել

սկսաւ:

— Շատ զարմանալի բան, ըսաւ խնդա-

լով, թերեւս տուփը յդի է և հարիւր ոսկի

պիտի ծնի, շատ բան, շատ բան, և ծե-

րունւոյն դառնալով՝ որն որ դլուխը ծոած
անդադար հարիւր ոսկին կը փնտուէր.

— Ի՞նչ ըրեք, կարծեմ շատ ծանր է ե-
ծեր ըլլալնուդ չպիտի կինաք հանել, ես
ալ մասնակցի՞մ ձեղի:

Ճանապարհորդ վաճառականը, յան-
կարծ տուփը մէկ կողմ հրելով՝ սենեկէն
դուրս ցատկեց:

— Ի՞նչ կըլլաք, ո՞ւր կը փախիք բարե-
կամ, ըսաւ պանդոկապետը:

— Պարոն, ըսաւ ծերը բարկութեամբ
մը, պարոն, ձեզ կ'ըսեմ որ սոյն կինը
պիտի դանէք:

— Բայց դուք, պարոն, յիրաւի խելա-
դար էք ինչ էք, ի՞նչպէս կին:

— Ձեզ կ'ըսեմ կամ կինը՝ կամ հար-
իւր ոսկիս:

— Կերեւակայէք, ինչ կ'ընէք պարոն,
ո՞վ է տեսեր կին:

— Կինը այս պանդոկին մէջ փակուած
է, շուտով պիտի դանէք:

— Ազատ էք, փնտուցէք բոլոր սեն-

եակները, և գտէք որ ես ալ տեսնեմ
ինչպէս կին ըլլալը:

(28)

Պանդոկապետն ու ծերը բոլոր սենեակ-
ները պարտեցան, բայց բան մը չը դատան :

— Ոչ, ոչ, պարոն, այս գաղտնիքը ե-
րեւան պիտի ենէ :

— Ալ բաւեց, պարոն, դուքս Ելք,
ապա թէ ոչ ձեղ հոս այսպէս առանձին
գոնինելով շատ բան պիտի պահանջեմ :

— Քայլ մ' անդամ չեմ առնուր, կամ
հարիւր ոսկիս՝ կամ կինը ձենէ պիտի պա-
հանջեմ, ինչու որ դուք այս գործին մաս-
նակից եք :

— Ալ կը բաւէ, բարեկամ, դուքս Ելք :

— Անկարելի է :

— Ուրեմն ի՞նչ պիտի ընէք :

— Ինչ որ պէտք է, եթէ չը յանձնէք
ինձ կամ կինը և կամ սաակներս, դատ
պիտի պահանջեմ ձէնէ :

— Շատ լու, եթէ կուզէք :

— Օն երթանք :

Եւ սկսան երկուքը մէկ դիւզապետին
տունն երթալ:

Հայոց անձնագիր պահանջան և առջ ք-
անցած պատճեն առաջանակ ու անձք յա-
տակ առաջանակ առ անձք յա-
տակ առաջանակ առ անձք յա-

Երբ որ դիւզապետին տօւնը հասան
պանդոկապետը՝ որպէսզի նախ ծած կաբար
խօսի, ծերէն յառաջ գատաւորին սենետ-
կը մոտաւ, սակայն երբ տեսաւ որ որիշ
օտար ճանապարհորդ մը կայ և ծերն ալ
արդէն խը ետեւէն հասած էր, յառաջ
անցնելով ըստաւ .

— Տէր, այս առաւտօտ քաղաք ի՞նամ էի
և երկու ժամու չափ կայ որ պանդոկա չի,
քաղաքէն վերագարծիս, երբ պանդոկը
բանալով ներս մոտայ, պանդոկին վերնա-
յարկը այս անձը տեսայ, և կասկածելի
մէկը թուելով ինձ հոս և կայ որպէսզի ով-
րութը խմացուի, և երբ . . .

— Կեցիր, ըստաւ ծերը, պանդոկապե-
տին խօսքը ընդմիշելով, և յարեց, Պա-
րան դիւզապետ, ես օտարական մ' եմ, և
ձիշդն ըսելով՝ այս դիւզին ուր, և ինչ
տեղ ըլլարէն տեղեակ չի. դիշերը ճամ-
բէս շղելով այս կողմերը ինկայ, հան-

գիտու մ՞ ընելու համար մինչդեռ տեղ մը
կը փնտուէի , պանդոկին դուռը բացուն-
րով դէմս կին մը ելաւ . հարցուցի իրեն
թէ հոս պանդոկ է , պատասխան ընդու-
նեցայ թէ այո՞ , ես ալ անմիշապէս ներս
մոայ և քիչ մը ընթրիք բնելս վերջը
զիւզը տուրտիլ ուզելուս առթիւ քովի ե-
ղած հարիւր գաղղիական ուսկիս պահելու-
համար այն տիկնոջ յանձնեցի : Տիկինն ըս-
տակները առաւ և սենեկին մէջը գըտ-
նուած տուփին մէջ կը դնեմ ըստ , և
քիչ մը դինի բերեմ ըսելով սենեկին ա-
ներեւութացաւ , վերջը այս անձը ներս
մոաւ : Արդ՝ քանի որ ստակներս այս ան-
ձին պանդոկը դանուած տիկնոջը յանձ-
նեցի , այս անձէն կը պահանջէմ օրինօք :

Գիւղապետը ծաղրական դիմօք , պա-
տասխանեց ծերին , թէ՝ ուրեմն պէտք է
տուփին առնէք եթէ տոտակ տուած էք
քանի որ կը խոտովանիք թէ տիկինը տու-
փին մէջ դրաւ :

— Բայց վերցուցած էք :

— Ով վերցուց :

— Չեմ դիտեր , դուցէ կինը :

— Ով է այդ կինը Պ . պանդոկապետ :

— Ամենեւին տեղեկութիւն չունիմ և ոչ
մէկէն , պատասխանեց պանդոկապետը :

— Եյ բարեկամ , ի՞նչ կըսէք , տեղե-
կութիւն չունի եղեր , ըստ գիւղապետը :

— Ինքն ալ մասնակից է այն տիկնոջ :

— Ի՞նչպէս :

— Որովհետեւ կրնայ օտարական մը ըլ-
լալ այն կինը որ պանդոկը կը դանուի և
ինձ ընթրիկ կը բերէ . Ի՞նչպէս կրնայ մըտ-
նել պանդոկը՝ երբ պանդոկապետը չեմ
ճանչնար կ'ըսէ :

— Կրնա՞ք հաստատել , հարցուց դիւ-
զապետը :

— Եւ ի՞նչ հաստատութիւն կուգէք աս-
կէ առելի , քանի որ դիւզիս բնակիչը չեմ ,
և մէկը չեմ ճանչնար . պանդոկապետը բաւ
դիտէ այս դաղանիքը :

— Բայց դուք տիկնոջ յանձնած էք , և
այդպիսի բան մը ամենեւին չը կրնար ըլլալ :

— Ոչ , Պարոն դիւզապետ , ոչ , դուք
սիսալ հասկըցած էք :

— Ախա՛լ ըստ գիւղապետը բարկու-
թեամբ մը , սխա՛լ կարծեմ դուք հոս է -

(32)(

կած է.ք սխալներ ուղղելու, այնպէս չէ
բարեկամ:

— Ուրեմն, ով էր այն կիրը, ըստ ծեռ
ըլ պանդոկապետին դաւանայով:

— Թու.ք դիսնալու է.ք ով ըլլալը, ո՞ր
հարիւր ուկի հաւատարմութիւն ըրած և
իրենյանձնած է.ք:

— Ես շատ ժամանակ թէ պանդոկա-
պետի և կամ թէ իւր տիկնոջ տոտակ յանձն
նած եմ պահելու համար, սակայն չէ
կորառած:

— Ուրեմն այս ալ չէր կորառեր եթէ
ըստածնիդ ուստ չըլլայ:

— Սուս կը խօսիմ, ըստ ծերը:

— Քանի որ չէ.ք կրնար ապացուցանել
թէ կինը ո՞ւ և որու քով յանձնելիդ,
ես կ'ըսեմ թէ ուստ է:

— Այս, ըստ, սենեակը դանուած օ-
տար ճանապարհորդ մը, որ սկիզբէն այս
դատը մտիկ ըրեր էր, այս՝ Պարսն գիւ-
ղապետ, ես ալ կ'ըսեմ որ ուստ է, որով
հետեւ ինչպէս կրնայ ըլլալ որ օտար գիւղի
մը մէջ անծանօթ տիկնոջ մը հարիւր ուկի
յանձնէ, և ծերունուն դառնալով՝ բա-

(33)(

բենամ, ըստ, ինչպէս կըլլայ որ մինչդեռ
այսափ անսավատներէն, և լեռներէն ան-
վտանդ կը մնայ այդշափ ոսկին, ու հի-
մայ այս բազմամարդ գիւղը պտըտելու-
համար որպէս թէ վախնալով անծանօթ-
տիկնոջ մը կը յանձնէ.ք, թէրեւս գուք
պանդոկը առանձին դապը և ուրիշ գի-
տաւորութեամբ մը եկած է.ք հոն, բայց
երբ տեսաք որ պանդոկապետը եկաւ,
զրպարառութիւն մ' ալ կ'ընէ.ք ինքվինքնիդ-
որդարացնելու համար, բայց կը կարծէ.ք
ո՞ր Պ. գիւղապետը ձեզ ազատ պիտի
թողու:

— Պարսն, պատիւս կը պահանջեմ ձե-
նէ, ըստ ծերը, եթէ ես գող էի, ի՞նչ-
պէս հոն առանց վախու, առանց կասկա-
ծի և ամենայն ապահովութեամբ նստած
կը ճաշէի, ինչպէս որ ի՞նքն ալ տեսաւ:

— Թու.ք ձեր արհեատը գերազանցեր
է.ք, անուանի գողերն ալ այսպէս կ'ընէին,
ըստ գիւղապետը:

— Նստ աղէկ, ըստ ծերը, գուք այս-
պէս յանշաւորները կ'արդարացնէ.ք, գուք
3

(34)

իրաւանց տէրերը իրենց իրաւունքէն կը պրկէք, շնորհակալ եմ Պ. գիւղապետ, և ձեզնէ ալ, բարեկամ, ըստ ճանապարհորդին դառնալով, շնորհակալ եմ որ զիս չարագուշակ կարծիքով մը արհամարձեցիք, յետոյ պանդոկապետին դառնալով՝ կեցցէք դուք ալ, Պարոն, որ զիս այս ձեր և միանդամայն փորձեալ հասակիս մէջ տիկնոջ հետ կողովտեցիք։ Մնաք բարեաւ Պարոններ, մնաք բարեաւ ըսերվ, մինչդեռ կոկոէր ծանր ծանր քայլեր առնուլ դէպ ՚ի սենեակին դուռը։

— Կեցի՛ր, ըստ պանդոկապետը, յանկարծ ոտքի ենելով, կեցիր, ո՞ւր կ'երթաք առանց ինք ինքնիդ ճանչցունելու։

— Պ. գիւղապետ, ըստ ծերը, պէտք չէ որ մարդս այսչափ հոգնեցունէք, ձըդեցէք զիս։

— Օրէնքը այսպէս կը պահանջէ որ ինքնինիդ ճանչցունէք թէ ով էք դուք։

— Լիոնի մէջ բամպակի վաճառական եմ։

— Լիոնի վաճառականը, ըստ գիւղապետը, զարմացմամբ մը, ո՞ւր էք այն բարեսէր անձը։

(35)

— Այս, ե՛ս . . . : — Բայց կեցի՛ք, ի՞նչ կ'ըսէք, ըստ ճամբարդը, Լիոնի վաճառականը իմ հօրեղբայրա է։

— Ձեր հօր եղբայրը, ըստ գիւղապետը։

— Այս անձը սուտ կը խօսի, և ծերին դառնալով, դուք ինքզինքնիդ արդարացնելու համար այդ անձին անունը ձեր վրայ կը կրէք, և որով նաեւ այն համբաւաւոր անձին անունը կ'արաւուորէք, ըստ պանդոկապետը։

— Ինչո՞ւ սուտ կը խօսիք, պարոն, ըստ գիւղապետը, յայտնեցէ՛ք ձեր ո՞վ բլլալը։

— Բայց ե՛ս . . . :

— Ըստ ձեզ թէ այս անձը կասկածելի է, և շատ բան կը յուսացուի իրմէ, ըստ ճամբարդը։

— Ահ, որչափ կը հոգնեցընէք զիս ըստ ծերը, զրականէն թաշկինակը հանելով որպէս թէ քրտինքը պիտի սրբէր, բայց թաշկինակին հետ թուղթ մ' ալ ինկաւ, ըսի ձեզի թէ . . . :

Եւ երբ թուղթ մ' իշնալը տեսաւ, իսկոյն գետնէն առաւ, և երբ գիւղանը դընելու կը փուղթար, գիւղապետը տեմնելով.

— Ի՞նչ թուղթ է այդ, տեսնե՞նք, ըստ:

— Ոչինչ, ըստ ծերը, թուղթը ձեռացը մէջ սեղմելով:

— Ոչինչ թուղթ չըլլար, ըստ գիւղապետը, բե՛ր տեսնեմ:

Ծերը թուղթը պատռելու ճիգ մ' ըրաւ, բայց գիւղապետը մօտենալով իսկոյն ձեռքը բռնեց և առաւ:

— Տեսնենք սա ոչինչ թուղթը, ըստ գիւղապետը. և հետեւնալը կարդաց:

«Տէ՛ր

«Լիսի մէջ Շարլօն ընտանիքէն յոյսեր նիդ կարեցէ՛ք, ատոնց համար ամեն ջանք իդործ գրուեցաւ՝ բայց ապարդիւն եւ զաւ, այդ ընտանեաց մօտերս Փարիզ երթալով:

«Այսու ամենայնիւ Փէ՛րմօն մէջ ուրիշ ընտանիք մը ձեռք անցուցինք որ Բլուտը Փանկը կոչուի:

«Շատ հարուստ է :

— Հէ՛. . . . ի՞նչ կը լսեմ, Պ. գիւղա-

պետ, գոչեց ճանապարհորդը, որ տակաւին հոն էր, ի՞նչ ընտանիք :

— Բլուտ-աը-Ժան :

— Ա՛հ, իմ ընտանեաց անունն է, չարունակեցէ՛ք տեսնենք, ինչ ըսել կուզէ, ըստ ճանապարհորդը, հազիւ ինքզինքը բռնէլով :

Գիւղապետը շարունակեց :

«Ընտանեաց գլուխը, այսինքն, հայր բներնին որ (Բլուտ) կը կոչուի, ճամբոր «գութեան հարկադրեցինք կերպով մը, «վասնզի եթէ ինքը ներկայ գտնուէր, «թերեւս շատ գժուարութիւններ ծագէր:

— Ո՛հ, սարսափելի՛ գաւադրութիւն :

— Այդ թուղթը մեզ կը վերաբերի, որոյ մէջ պարունակեալ անունները իմ և իմ ընտանեաց անուններն են :

— Համբերեցէ՛ք, ըստ գիւղապետը, համբերեցէ՛ք, վերջը ամէն բան կ'իմանանք. և սկսաւ մասցորդը շարունակել:

«Այս ընտանիքը հինգ անձերէ կը բազ կանայ, հայր մը, մայր մը, երկու աղջիկ ու մանչ զաւակներով: Ամէն տաեն այս տան մէջ գրեթէ վեց հազար ֆլու

« բանդ կը գտնուի :

- « Ինչպէս ըսենք , հայրերնին բարձրա .
- « հասակ և քաջ անձ մ՞ է որ ճամբորդու .
- « թեան ելած է , եթէ այդ կողմէրը այս .
- « պիսի մէկու մը հանդիպիք , կարելի եւ .
- « զածին չափ հետը բարեկամ ըլլալով՝ աշ .
- « խատեցէք արդիւլել զինքը իւր ընտան .
- « եաց կողմը՝ կամ քաղաք ուրագ առնալէ :
- « Որովհետեւ այս գործը քիչ ժամանակի
- « մէջ չը պիտի կընոյ կատարուիլ :
- « Ահա այս երկտողիւս զուցէ շատ բան
- « հասկցուի »

* * *

— Տէր Աստուած , ինչ ըսել կուղուի ,
ըստ ճամբորդը , ինչ պիսի ընեն ընտանեաց ,
բայց շուտ շուտ , չիեր պատրաստուի : Ահ , Բլօտ տը Փան , իմ և ընտանեաց անունը... մնդ թակարմի բռնել Աստուած իմ , արիւնս կը սառի , չեմ կըրնար խօսիլ , ձիեր պատրաստուին , ձիեր ,
գոչեց տը Փան տաղնապով մը , և ոտքի ելնելով . ահ , շուտ ըրէք , օդնութեան համնինք ընտանեաց :

Այս յանկարծական իրողութեանց վրայ գիւղապետն ու պանդոկապետը ապշած մնացեր էին :

— Սպասէ , ըստ գիւղապետը ճանապարհորդին դառնալով . իմանակը նամակը և այնուհետեւ ինչ որ պիտի ընէք ըրէք . և ծերունոյն դառնալով . ինչ կը նշանակէ այս նամակը , բարեկամ , ըստ :

Ծպտեալ վաճառականը՝ այսինքն ծեղը սրտադողին հազիւ կրյաւ հետեւեալը արտասանել :

— Պ . գիւղապետ , այս նամակը սիսակմամբ ինձ զրկուած է , բայց իմն չէ . ինչ ըլլալը , ուսկից գալը և ինչ նշանակութիւն ունենալէն տեղեակ չեմ :

— Գիտեմ , գիտեմ , ըստ ճանապարհորդը , գիտեմ որ առանց բանաւոր պատճառի մը զիս ճամբորդութեան հարկադրեցին . նամակին մէջ հարուստ ընտանիք մ' ըսելով ինչ ըսել կուզէ արդեօք , ահ , ասոնց մէջ ներքին և շարադուշակ գաղտնիք մը կայ , և յարեց , Պ . գիւղապետ , այս անձը չը թողուք , ձենէ կը պահանգեմ ըսելով՝ մինչդեռ դուրս ենելու շար-

(40)(

ժում մը կը ցուցնէր՝ զիւղապետին մէկ
տկնարիը գէնքը արդիլելը տեսնելով. զա-
ւակնե՛րս, կի՞նս, Պ. զիւղապետ, ըստ :
— Ի՞նչ պիտի ըլլան ընտանիքո, ըստ
զիւղապետը :

— Ահ, չե՛մ զիտեր ձգեցէք որ երթամէ
— Բայց Քէրմօնի մէջ ձենէ զատ մէկը
չըկայ, կարելի է որ ուրիշ ընտանեաց մը
լարուած է այս թակարթը :

— Ոհ, մի՛ արդիլէք զիս, հինդ հոդիէ
բաղկացեալ ընտանիքը մենք ենք, և Հայ-
րենին ես՝ որ ճանապարհորդ մ' եմ, ինչ-
պէս կը տեսնուի նամակին մէջ :

— Բայց, կեցիք որ այս անձը քննու-
թեան առնուի, և երկուքո մէկէն քա-
ղաք պիտի զրկեմ:

— Ես չեմ կրնար սպասել, ըստ ճանա-
պարհորդը, վերջը եթէ ընտանեացս վը-
տանդ մը համդըպի պատճառը դուք պի-
տի ըլլաք :

Այս խօսքին վրայ զիւղապը զանգակը
հնջեցունելով ծառայ մը ներս մոտաւ :

— Պաթիսթ, ըստ զիւղապետը, եր-
կու ձի պատրաստուի, և այս անձը մին-

(41)(

շեւ իր քաղաքը պիտի տանիք, ես հիմայ
տեղեկագիր մը պիտի գրեմ և ձեզ յանձ-
նեմ, դուք ալ քաղաքին վերատեսչին
պիտի յանձնէք, իմացաք :

— Ծառան խոնարհելով դուրս ելաւ :
— Ամեն բան պէտք է կանոնաւոր ըլ-
լայ, ըստ զիւղապետը :

— Բայց ժամանակ չը կորսնցունէինք,
ըստ ճանապարհորդը :

— Ոչ, ոչ, հիմայ շուտ մը կը համիք
տեղերնիդ, սպատախամնեց զիւղապետը
և ծերունոյն դառնալով.

— Էյ, բարեկամ, կըսէիք թէ տեղե-
կութիւն չունիմ նամակէն և ինձ սխալ-
մամշ զրկուած է, ուրեմն ուրիշ մը նա-
մակը ի՞նչպէս բացած էք և ինչու չէիք
յանձնէր ինձ :

— Նամակը բանալո թէ և յանցանքիմ է
որ կը խոստավանիմ, սակայն ձեզի յանձնել
չուզելուս պատճառը զիս պիտի նեղէիք,
որովհետեւ վտանդ աւոր նամակ մ' է, ահա
ասոր համար չուզեցի ձեզ յանձնել :

— Բայց ուր է նամակին պահարանը :
— Պահարանը . . . :

— Ինչ պարագ տեղը կը հոգնիք Պ. դիւղապետ, Եթէ այս անձը անոնց մասնակից չըլլար, և կամ լաւ է ըսել, նենդաւոր և չար անձ մը չըլլար իր անունը պահելով բարեսէր վաճառականի մը անունը չէր կրէր իր վրայ, հարցուցէք թէ ի՞նչ է իր անունը :

— Պարոն . . . ըստ դիւղապետը . և չը կրցաւ շարունակել. քանի մը ձիերու խխնիւնը լսելով, որք տանը առջեւ կայնեցան : Գիւղապետը պատուհանէն դիտեց ինչ ըլլալը, և քանի մը զօրականներ տեսաւ. որ տունէն ներս կը մանէին . ինչ կայ արդեօք, ըստ մոտածելով մը, որ քաղաքէն զօրականներ եկած է :

Նոյն պահուն սենեկին դուռը բացուեցաւ, և զօրական մը ներս մտաւ ձեռքը մեծ և գոյ թղթով մը, որ անմիշապէս գիւղապետին յանձնեց :

Գիւղապետը ձեռքէն առաւ և մտովի կարդաց :

Բլէրմօն 1292 Մայիս 3

* Առ Պ. Գիւղապետն

* Երէկ գիշեր ժամը 6 ին Բլօտ որ Փան

կոչուած հինդ հոգիէ բաղլիացնեալ ընտան եաց չորսը մարդասպանաց ձեռքէն ըուտաննուած է, միւս մէկը այսինքն հայրերնին՝ Փան, ճամբորդութեան ելած ըլլալով՝ ընտանեաց քով չէ գտնուած, որով մարդասպանաց ճիրանէն ազատ մնացած է :

« Ոճրադործայ երկուքը ձերբակալուած է, զորս քննութեան առնուելով ուրիշ երկու ընկեր ունենալինին իմացուած է : Ասոնցմէ միայն մէկը այն մարդասպանութեան գործակից է, իսկ միւսը չարագործաց գործական է, սպաննութեան ներկայ չէ եղեղ :

« Անյայտներէն առաջինը՝ բարձրահասակ, թխագոյն երփտասարդ մ'է, և երկրորդը՝ կարճահասակ, կարմրափայլ դէմշ քով ծեր մը, որ շատ տեղ ինքզինք վաճառական ձեւացունելով ամեն ընկերութեանց մէջ կը մանէ և բաւական չարագործութիւններ կընէ եղեղ . անունն է Բօլ:

« Արդ կիմացունեմ ձեզ Պ. գիւղապետ, որ ոյս երկու անձը կարելի եղածին չափ գիւղին ամեն կազմը վինտաէք, և փոյթ տարէք որ չըլլայ թէ ուրիշ տե-

(44)

զեր ալ ֆսամներ հասցունեն :

* * *

Գիւղապետը երբ նամակին ընթերցումը
տւարուեց, խոժոռադեմ ծերունւոյն եւ-
րեմն ի վեր նայիլ սկսաւ, և քիչ մը յա-
ռաջ ծերին վրայէն ինկահ թուղթը կըր-
կին աշքէ անցուց՝ որ յայտնապէս կը ցու-
ցընէր ասոր կասկածելի անձ մը ըլլալը :

Գիւղապետը այս եղեւան սոսկումէն
կը մոտածէր թէ ճամբորդին՝ ընտանեաց
ամբողջապէս սպաննուած ըլլալը իմացու-
նէր թէ ոչ, և՝ նամակը գրասեղանին մէկ
կողմը դնելով և ի՞ք ալ միւս կողմը կըր-
թն լով մինչդեռ ասոր վրայ կը խորհէր,
ճանապարհորդը կողմակի և առանց գիւ-
ղապետէն նշմորուելու՝ դրասեղանին եւ-
տին անյնելով սկսաւ կ'արդալ այնպիսի
կերպով՝ որ ներկայ եղողներն իսկ չը նըշ-
մարեցին :

Վայրկեան մը չո տեւեց ճանապարհոր-
դին գէմին գունատեցաւ, աչքերը սար-
սափահար յառումով իւր շուրջը կը նա-
յէր առանց խօսք մը անդամ արտասա-
նելու՝ կարծես շրթանց սարսատումէն ա-

(45)

զէկէզ նայուածք մը եւս ձգելով նամակին-
վրայ՝ յանկարծ, ա՛հ, կի՞նս զաւակնե՛րս,
պուաց այնպիսի յուսաքէլ և որտաճմիկ
ձայնիւմ՝ որ անկարելի է նկարագրել, ա՛հ,
բրաւ ծեռքեռը զլսուն զարնելով, ա՛հ,
մեռա՛ն, մեռա՛ն, մեռա՛ն :

Գիւղին է:

ՓԱԽՈՒՍ

Ժամ մը վերջը ծերը և ճանապարհորդը
քաղաք զլկուեցան :

Պանդոկապետն ալ գիւղապետին տու-
նէն ելնելով պանդոկին ճամբան շարունա-
կեց, հանգիստ և ապահով կեանք մը ան-
ցընելու ուրախութեամբ, բայց կարծա-
ծին պէս չեղաւ, վասնզի երբ պանդոկ հա-
սաւ իւր կինը չդասաւ հան :

Կինը արդէն փախած էր պանդոկապե-
տին՝ պանդոկին մէջ ծերին հետ բրած կը-
ռայոյն առեն :

Պահնդոկապետը շաբաթ՝ մը շարունակ
իսել մը գիւղեր իւր կինը քնտուելէն ետքը
երբ չը գտաւ՝ ալ ամեն բանէ յայսը կըտ-
քելով՝ որոշեց որ կրօնաւոր բլայ. ուստի քիչ
ժամանակի մէջ բոլոր ինչքերը ծախելով
դէպ յիստապիոյ քաղաքներէն մինչ չուեց :

Ս.յս անցքերէն դրէթէ երկու ամիս
վերը իմացուեցու թէ Բլոտ տը՞ժան մեռ-
ռածէ : Ծերը Երկու տարի բանտարկու-
թեան դատապարտուեր է ծեր և ևմիան-
դամայն այս սպաննութեան մասնակից
շըլլալուն համար

ԱՐԱՐԱՏԻ ԵՎ ԿՈՎՈՒՄ

310 **кітів** **у**
прагні **у**

Ճիշտ ինը տարի անցաւ
Իտակոյ Մռնցա քաղաքին մէջ եղած
Հարիւրաւոր գործարաններուն մօս՝ տան
մը մէջ ենք :

Այս տանը շրջապատուած է պարտեղ-ներով, անտառներով ու լեռներով, թէ և տանը դուրսի կումը անպահոյն կերեւար, բայց տանը ներքին կոզմը խիստ շքեղ կերպիւ զարդարուն էր:

Սյա տանը երկրորդ յարկը սենեկի մը
մէջ կին մը նստած էր առանձին :

Այս կինը զբիթէ երեսում տաքեկան կար, բայց իւր երիտասարդական գեղեցկութիւնը գէմքին վրայ կը փայլէր, օրը կիրակի ըլլալով պարզ գտեսած մը հագած եր-

Ասի մօտերը գտնուած նորաշխն դոր-
ծարանին տիրոջը կինն էր, մէկ ձեռքը
դրասեզանի մը՝ իսկ միւսը ճակատին վրայ

(48)

գրած առանձին կը մտածէր :

Եւ մերթ ընդ մերթ ալ կարծես թէ
միտքը նոր բան մը գալով կը արէր մտովի,
«Ս.յո՛, աս նոյն ինքն է, ասոր վրայ մտածել
հարկ չէ, ինը տարի է որ անցած է, բայց
բնաւ կոփոխութիւն մը չեմ տեսներ, և
ինչո՞ւ տարակուսիմ, ահա դէմքին վրայ
նշան մը զ՞ր այն ժամանակը կար, և դր
նոյնանման կը տեսնեմ:

«Զարմանալի բա՛ն, և տարօրինակ
դիպուած :

«Ս.րդեօք պիտի կրնամ յոջողիլ այն
դործիս մէջ, մտածեն աւելորդ է, դոր-
ծադրել հարկ է, ասոր վերջը երջանկու-
թիւն մը կը նշմարեմ, այո՛, յաւիտենա-
կան երջանկութիւն մը»:

Վայրկեան մը այսպէս մտածելէ յե-
տոյ յարեց «Ս.յո՛, այս՝ թունաւորել, ու-
րիշ ճարը չը կայ, բայց միայնակ անկա-
րելի է, ես մինակ չեմ կարող կատա-
րել, ուրիշի մը իմացընել, այս ալ աւելի
մտածակար է:

«Բայց ասի դիւրին դործ չէ, որովհետեւ
բժիշկները, թունաւորուած ըլլալը կը հաս-

(49)

կընան և հարկա ինէ պիտի յուսան, այն
ժամանակի՛

«Ահ, մտածմունքները և միանգամայն
գժուարութիւնները պատճառ պիտի ըլ-
լան իմ թշուառութեանս:

«Որովհետեւ այս անձին վարմունքները
ալ իմ կրելու դործս չէ, այս մարդապանը,
այս չարք հարկաւ օք մ' ալ իմ մեռնելուս
պատճառ պիտի բլայ, ո՛չ ո՛չ ինը պիս
չպահնած, հարկ է որ ես պինքը, պահ-
նեմ երջանիկ ըլլալու համար :

«Եթէ համշեքեմ, ո՛վ զիսէ թէ երբ
կը մեռնի :

«Ահ, ինչ վայրկեան էր այն, որ չըն-
չին գումարի մը համար իմ հաւատարիմ
ամսւսին չս բաժնուեցայ, որով մինչեւ այս
օր, եթէ ոչ աղքատովթեամբ, դէթ տագ-
նապեցընող հարատութեան մը մէջ տանջ-
ելուս պատճառ եղայ, պէտք չէ՞ր որ ամուս-
նոյս չոր հային գոհ ըլլալովնէր հետ աղբէի
«Ի՞նչ կընոյ ըլլալ հարիւր դաղղիական
սովին, որ պահպոկէն վախայ :

«Ս.յառհետեւ ուրիշ բան մը չպիտի
կընամ ընէլ, ուստի պէտք է միայն

ամուսինս թունաւորելով քիչ մը հարսա-
տութիւն ձեռք անցընել՝ և սյնուհետեւ
այս քաղաքէն հեռանալ:

«Բայց ինչ տարօրինակ դիպուած մ'էր՝
որ հանդիպեցաւ ինձ :

«Ինը տարի առաջ այս անձն էր՝ որ պան-
դոկիս մէջ իւր հարիւր սոկին կողոպտեցի,
ինքն այսչափ օրէ ՚ի վեր զիս չկրցաւ ճան-
չել, բայց ես զանի շուտ ճանցայ :

«Զարմանալի բան, այսչափ տարիներէ,
այսչափ անցքերէ յետոյ, դարձեալ ի-
րար տեսնել:

«Պանդոկին մէջ իր հետ սիրահարեցայ
և ամումնութեան խօսքեր ըրի ստակը կո-
ղոպտելու համար, բայց այս օր :

«Ինը տարի առաջ դիւղի մը մէջ ա-
մումնութեան խօսք ըլլայ, ինը տարի եռք
Յոնցայի մէջ կատարուի :

«Իր հետ կատակաբանած անձս, այս
օր ամուսինս է :

«Դիպուած, դիպուած, որչ'ի կը
զարմացընես մարդս, արդարեւ դովելի
բնութիւն մ' ես դու, սքանչելի ե՞ս դու,
անցած, գացած, մոռցուած և միհնեւ

անդամ մարդւս մտքէն իսկ չ'անցած բա-
ները դու աննշմարելի կերպիւ կը կատա-
րես, թաղաւորներու, իշխաններու և
դուքսերու անկարելի երեւցած անցքերը,
քեզ համար կարելի է :

«Ի՞նչ ես դու, ով դիպուած : ուսկից
գոյացած ես, որու կամ ի՞նչ բանի կը
հպատակիս :

«Արդարեւ անկարելի է քու ի՞նչ ըլ-
լալդ իմանալ» :

Եւ այսպէս քառորդ մը խօսելէն վերջը
յարեց . — Բայց ես ի՞նչու այսպէս երե-
ւակայութեամբ պաշարուեցայ, ես ի՞նչ
կը խորհէի և արդ ի՞նչ կը մտածեմ :

«Ամուսինս թունաւորելու միջոց, այո՛
այս առանց ժամանակ կորսնցընելու և այս
դիշեր իսկ կատարելու է :

«Բայց մարմինը ի՞նչ ընելու է, մինակ
չպիտի կընամ կատարել, ինձ օդնական
մը պէտք է» :

Հինգ վայրկեան յետոյ իրը նոր խոր-
հուրդ մը յզացած՝ յանկարծնատած տե-
ղէն ելաւ և սենեկին դուռը բանալով.

— Գարլօ՛, դարլօ՛, ձայնեց :

— Հրամայեցէք Տիկին, ինձ կուզէք,
ըստ շատախոսելով վարի յարկէն Դարձօ :
— Վե՛ր եկու, շատ մի խօսիք, թշու-
ւառակա՞ն :
Դարձօ սենեակը մնաւ :
— Գոցէ՛ սենեկին դուռը, ըստ Տ. Բոլ :
— Ի՞նչ պիտի ընէք զիս ոթիկն, ըստ
Գարջօ սենեկին դուռը գոցելով :
— Կուզէք որ երջանիկ ըլլաք, հար-
ցուց Տ. Բոլ :
— Երջանիկ ըլլալ, ի՞նչ ըսելէ Տէ կին :
— Զէք գիտեր երջանկութեան ի՞նչ
ըլլալը :
— Չիտցայ, զիտցայ, Տիկին, օրիորդ . . . :
— Լուէ՛ ապօշ :
— Բայց, Տիկին . . . :
— Բայց մայց պէտք չէ, մտիկ ըրէ՛, որ
քեզի բան մը պիտի ըսեմ :
— Ի՞նչ որ կուզէք ըսէք, կամքք ձերն է :
— Մտիկ ըրէ՛, քեզի հարիւր հատ Գաղ-
պական ոսկի :
— Ե՞ս, որու պիտի տանիմ այդ հար-
իւր ոսկին :
— Ոչ, մարդու չը պիտի տանիք, ձեզի

պիտի ըլլայ, բայց ի՞նչ որ ըսեմ պիտի կա-
տարէք, և մէկու մ'ալ բան մը պիտի չըսէք :
— Ինձ պիտի ըլլայ, ի՞նչ որ ըսէք պի-
տի կատարեմ, և մէկու մ'ալ բան մը չը-
պիտի իմացընեմ, բայց այս գործերը բո-
լոյն ալ մէկտեղ ընելու է, թէ զատ զատ :
— Մտիկ ըրէ՛, ուրիշ խօսք պէտք չէ :
— Էսի ձեզի որ չը պիտի խօսիմ, բայց
հարիւր ոսկին յիրաւի ինձ պիտի տաք :
— Այս՝ ձեզի պիտի տամ, բայց չը
պիտի իմացընեք մէկու մը, և եթէ իմ-
ացընեք կեանքերնիդ վտանգի մէջ է :
— Եթէ կուզէք կերպնում :
— Հիմայ ձեզի բան մը ըսեմ, անմիջա-
պէս պիտի կատարէք :
— Անմիջապէ՛ս Տիկին :
— Առանց ժամանակ կորսունցունելու,
գացէք վարդետնափորը փոս մը փորեցէք
— Փոս մը, բայց ի՞նչ պիտի ընէք :
— Զեղ ի՞նչ դոյլթ :
— Բայց ատանկ բան կըլլայ, առանց
իմացունելու :
— Պատ՛, ժամանակ մի՛ անցուներետքը
ի իմանաս :

(54)

— Շատ ազէ՞կ, ըստ Գարլօ, սենեակէնի մը քայլ առնելով և յանկարչետ դառնալով, Տիկին, որչափ խոր և որչափ երկայնութիւն պիտի ըլլայ :

— Գրեթէ մարդ մը սղմելու չափ :

— Զըսես թէ մեռելաթաղի պաշտօն պիստի վարեմ :

— Գնա՞ , գնա՞ , չո՞ւտ ըրէ , ժամանակէ
չը կորսունցունես :

— Տեսնենք վերջը ինչե՞ր պիտի ըլլայ, բայց Տիկին, հարդիւր ոսկին ե՞րբ պիտիտաք:

— Գնա՞ կըսեմ, աւելորդ խօսքեր պէտք
չէ, վերջէն պիտի առնէք:

Φωριο ηπειρο Κιατ :

Այս թուղթիկ ծառան դուքս ելելէն
յետոյ տիկին Բօլ, մնառուկ մը բացաւ, և
մնառուկին անկիւնը գտնուած թուղթ մը
առաւ՝ ուր կարծես թէ բան մը կար, և
դոր աեմնելով.

— Կը բաւէ՛, կրնայ զինքը տասը վայրկե-
նի միջ՝ ոչնչացունել, ըստ, բայց, յարեց,
այս ապուշ ծառային ալ ինչպէ՞ս իմացնե-
լու է այս գաղտնիքը, ողորմած Աստուած,
բայց ի՞նչ ընելու է, ուրիշմիջոց չըկայ :

)(55)(

Տիկին Բօլ, սոյն օրը մինչեւ իրիկուն,
ինչպէս որ բնական է, անհանդստութեան
մէջ իւր ամուսնոյն գալստեանը կ'ըս-
պասէր :

ԳԼՈՒԽ Բ.

‘ΟΥΝΤΑ

Երեկոյեան Ժամը սասն և երկուքն էր:

Տիկին Բօլ Վերոյիշշալ սենե կին մէջնըստած էր, մէկ կողմը համադամ կերակուրնեռով սեղան մը պատրաստուած էր, որ միմիայն սոյն գիշերը կը տեսնուեր :

Տ . Բօլ խիստ շքեղ զգեստ մը հաղած
էր՝ և սենեկին ամեն կողմը վառաւոր կեր-
պիւ զարդարուած էր, անանկ որ արտա-
քին շքեղութիւնը ներքին տիսրութեան
հետ բնաւ չէր համաձայնած, քան-
դի Տ . Բօլ իր խաղալիք դերը գլուխ կա-
րենալ հանելուն տարակուսելով դէմքը

այլայլած, և ինք ներքնապէս խիստ ար-
խուր էր, զինքը տրտմնցունող պարագա-
ներէն մին ալ ամուսնոյն ուշանալն էր,
քանզի կանխապէս կը դուշակէր որ եթէ
պատճառաւ մը սոյն գիշերը չըդայ՝ դործը
պիստի ոչնչանար:

Գարզօ սեն! կէն ներս մտաւ :

— Ահա Տիկին, չըսէք թէ այս ապուշ
անձ մ'է, մեծկակ խոր մը փ բ'ցի բայց
շատ հոգնեցայ, ալ շունչ անդամ առնե-
լու կարողութիւն չունիմ, բայց պիտի ը-
սէք որ պաշտօնդ է, պարտաւորեալ ես
աշխատելու, յօդնելու և տիրովդ հրա-
մանը կատարելու ես, մինչեւ անդամ. . . :
Տիկինը ծառային խօսքն ընդմիջելով.

— Էյ ալ վերջացուք, որ այսի խօսք է այս :

— Բայց Տիկին, ծառախ մը պարտքն է աղջկի թէ՛ ուշ ինչ որ պատահի առանց մէկ խօսքն անդամ կարմնցունելու . . . :

— Լուէ, կը լսեմ, թշուառական, ապա
թէ՞ոյ ծեծ կուտես :

— ԱԵՐԵ, ԱԵՐԵ, ալ չեմ խօսիր :

— Գիտե՞ք ո՞ւ ձեզի տալու դաշտներս
որչափ մեծ է :

- Գիտեմ Տիկին :
- Ի՞նչ գիտեք :
- Ձե՞ր ըսեր թէ մեծ գալունիք մ'է :
- Այո՛, բայց գուշը գեռ չէք գիտեր ինչ ըստի՞ :

— Ըստ կուղեմ թէ պաղանիքնիդ մեծ է:

— Խնչ և իցէ , ձեզի հարիւր ոսկի լսուս
տացայ վիս մը վորելու համար : Արդ
պաշտօն մ՞ ալ ունիք որ պիտի կատարէք :

— ६८ :

— Պ. Բօլը պիտի թունազրեմ :

— Բօլը թունաւողե՛լ, ա՞հ, ի՞նչ կը սէք Տիկին :

— Առէ, ձայն մի հաներ, հիմոյ ձեղ
պաշտօնն է թունառքէլէն ետեւ ձեր փո-
խած իրավն մէջ թաղեր:

— Ահ Տիկին, մի ընէք այդպիսի բան
մը ձեր ամ ւաննն :

— Ատի ձեզ վերաբերեալ չէ, ձեզի ինչ
որ կը հրամայեմ դան կատարելու էք:

— Տիկին, Տիկին, ես այդպիսի պաշտօնը ըստ բնաւում չէ մընկունիր, դուք զիսի՞նչ կածեցիք, ծառայ ըլլալովս միթէ ես խիղճ չունիմ որ իսմ' տիբոջու այսպիսի բան մ' ընեմ

(58)

— Աւելից ձեզին վտանգ մը չըկայ , ընդու
հակառակն երջանկութիւն մը . ձեզ ինչ չ
փոյթ :

— Թունաւորելը մեղք է :

— Ես պիտի կրեմ այդ . եթէ մեղք է ,
դու միմիայն ինչ որ ըսեմ զանի կատա-
րելով հարիւր ոսկի առնելդ նայէ :

Ծառան չը պատասխանեց :

— Եւ այն ժամանակը , յարեց Տ . Բօլ ,
և այն ժամանակը քեզ աղատ կը թողում
որ որ որ ուզես կարենաս երթալ :

Ծառան դարձեալ չը պատասխանեց :

— Հիմայ իմացաք թէ որչափ երջանիկ
պիտի ըլլաք այս գործը կատարելովիդ ,
աղատ պիտի ըլլաք այնպէս որ մէկը չը
պիտի կրնայ հրամայել ձեզ , այլ ընդ-
հակառակը դուք ուրիշներուն պիտի հր-
ամայէք : Ինչ կ'ըսէք , պիտի մերժէք
դարձեալ :

— Տիկին , եթէ օրիորդ :

— Ըսէք տեսնեմ :

— Եթէ օրիորդ Ելիզան ինձ հետ ա-
մուսնանալու համոզէք :

— Օր . Ելիզան , ինքը ձեզ չընդունի :

(59)

— Ու , Տիկին , կ'ըսէ թէ զեղեցիկ չէք ,
տղեղ էք , զիս չ'հաւնիր :

— Բայց , եթէ հարիւր ոսկին ցուցնէք
իրեն՝ կ'ըսկի ձեր երեսները համբուրել :

— Իրաւ կ'ըսէք , Տիկին :

— Հաւատայ որ այսպէս է , որովհետեւ
ձեռքերնիդ մեծ գումար մը ունիք , գե-
ղեցիկ ու վայելուչ զգեստներ կը հազնիք
և հարկաւ այն ժամանակը ձեր տղեղու-
թիւնը չ'երեւիր :

— Արդեօք ինչե՛ք պիտի ընենք իւր . . . :

— Լուէ , մ'երկարեր խօսքը , հիմայ կու-
գայ , եկած ատեն՝ ամեն ժամանակ-
ւան պէս վարուեցէք իւր հետը , իմացա՞ք :

— Այո՛ , քաղաքականութեամբ վար-
ւելու է , որ չըլլայ թէ իմ օրիորդ Ելի-
զային հետ ամուսնանալս նշմարէ : Այո՛ ,
պէսք է որ զդուշանամ , չը պիտի խըն-
դամ , քաղած ժամանակս չը պիտի վազեմ ,
որովհետեւ շատ խորագէտ անձ մ' է , կըր-
նայ ըլլալ որ քաղուածքէս օրբորդ Ելի-
զային հետ ամուսնանալս իմանայ , որով-
հետեւ կը հասկընայ , զիտէ որ :

Այս միջոցին կառքի մը սարսափելի դը-

Վըդինը փողոցէն լրուեցաւ և մեկէն ՚ի
մէկ տանը գրան տռջեւ կեցաւ :
— Եկա՛ւ, Եկա՛ւ, ըսաւ Տ. Բօլ. և ծա-
ռային դառնալով յարեց, շուտ գնա դի-
մաւորէ զի՞ջը :

Փարչօ սենեակէն դուքս ելաւ :

Կառքով նկազը Տիկնով ամուսինն էր :
Ընթերցողք դուցէ կրցան իմանալ թէ
Տ. Բօլ. պանդոկապետին կինն էր, որնոր
նոյն օջը այսինքն հարիւր ոսկին կողոպ-
տած օրը պանդոկը ձգեր փախեր էր :

Այս կինը ինը տարուան մէջ չառ թըշ-
ուառութիւններ քաշեր էր, օտար քաղաք-
ներու մէջ՝ որ մօտերս Խոտախա համելով
գեռ չամաճնացած, իւր արդի տմուս-
նոյն դործարանը դործաւորութեան պաշ-
տօն կը վարէր :

Ինչպէս որ է ասի քիչ ժամանակի մէջ
ինքինքը դործարանատիրով սիրցունելով
ամուսնացեր էր :

Ընթերցողք կարելի է հասկըցան տիւ
կին Բօլի ամուսնոյն ո՛վ ըլլալը . այս այն
անձն էր որն որ Քլէրմոնի մէջ այն տիւ-
նով պամու մէր դալով դեղեցկութեանը յա-

փըտակուեցաւ և իրեն հարիւր դաշտիա-
կան ոսկի յանձնեց ՚ի վերջոյ պանդոկապե-
տին հետ դատուելու համար ո իւզապետին
դաշած ուր մարդասարնութիւնը յայտ-
նուելով, երկու տարի բանտարկութեան
դատապարտած էր :

Սրդարեւ հաւանական է որ այս ան-
ձին ինը տարածան մէջ ինչ ընելուն և ինչ-
ովէս դործարանատիր ըլլալուն վրայ հաս
մառօտ տեղեկութիւն մը ուզուի :

Թանտին մէջ հազիւ վեց ամիս անցեր
էր, այս անձը խումբ մը որիշ բանտարկէ
եւալիներուն հետ հազորդակցութիւն ընե-
լով, զիշեր մը պատուհաններուն երկութէ
ները կոտրուելով փախան, առկայն ասմանցէ
մեծարդոյն մասը բանտարկցան, փսկմիւմները
նարակի դանուելով ձեռաք չափան, որոց
մէջ էր վերս իշեալ դործարանատիրը :

Այս անձը ծեր ըլլալուն, դուցէ չա-
տերը պիտի զարմանան թէ ծեր մը կընայ
յաջողիլ այսպիսի դործերու մէջ :

Ասի յիսուն և կինդ տարեկան էր, ըը-
նասէէս նարսիկ և իր կենաց մեծ մասը գո-
ղութեամբ անցունելով վարպետ եղած էր

Զը գիտութիր թէ ինչպէս յաջողած էր Անդզիայ երթալ, ուր Թումս անուն ծերուանոյ մը քով գրագրութեան մտաւ որն որ վերջին աստիճան կծ ծիւ և արծաթասէր ըլլալով չէր ուղեր իր հարատութիւնը ուրիշի գիտցունել, սակայն Բօլի ծեր և ստարական մ' ըլլալը իրեն յարմար սեպած էր :

Այսու ամենայնիւ Պ. Թումս ծանր պաշտօն մը չէր յանձնած իւր հարատութեան գաղտնիքը չիմացուելու համար, այլ Բօլի տեարակ ցուցընելով 100 դրէ, 50 դրէ, և գումարէ, կամ բազմապատկէ և այլն կըսէր, որոնց ինչ նշանակութիւն ունենալը չեր հասկըցած :

Պ. Թումս ոչ կին ունէր, ոչ զաւակ և ոչ ալ բարեկամներ : Ունէր ազգականներ սակայն անոնք Սկովտիայ էին, որ Պ. Թումս իսկ հնա ծնած էր :

Բօլի գրագրութեան մտնելին երեք տարի վերջը Պ. Թումս հիւանդացաւ, չուզեց իսկզբան բժիշկ բերել կծծութենէն, բայց երբ հիւանդութիւնը սաստիացաւ, գրագրոյն աժան դնով բժիշկ մը բերելու հրաման բրաւ : Թումս՝ եկած բժշկին ա-

մենեւին օգուտ մը չը տեսնելով՝ երդում ըրաւ որ մեռնի իսկ բժիշկ չը բերէ տուած ստակը ոչինչ երթալուն համար :

Պ. Թումսի հիւանդութիւնը դրագրին խիստ օգտակար եղաւ, կրցաւ հասկընալ Թումսի բոլոր գաղտնիքն և ստակներուն ուր ըլլալը :

Օր մը երբ իխատ սաստկացաւ Պ. Թումսի հիւանդութիւնը, այնպէս որ խօսին անկարելի, շունչը կտրած և անկողնոյն մէջ մահուան ճիրաններուն տակ կը հեծէր ու կը տառապէր, դրաքիրը մեծ առիթ մը համարելով՝ վայրկեան մ' իսկ չը կորսընցունելով, տանը մէջ եղած ստակներուն մեծ մասը գողցաւ և անմիջապէս Փարիզ գնաց որմէ Ռոտակիայ անցնելով Մանցտ քաղաքը գործարան մը բայցաւ :

Երկու տարի կընէ որ այս հինաւուրց մարդասպանը ու պանդոկապետին կինը՝ Տ. Անթուան, ամուսնացած էին, սակայն Բօլ գեռ չէր գիտէր իւր սամասնոյն ո՛վ ըլլալը :

Թառնանք մէր պատմութեան :

Բօլ կառքէն ենելով սենեակը մասւ :

(64)

- Աւշացաք , ըստու ամուսինը , քանի
ժամէ ի վեր զձեղ կ'սպասեմ :
- Ինչ կ'սպասէ՞ք , ի՞նչ քննչու համար ,
ըստ Բօլ խոժոռ դէմքով մը :
- Մի բարկանաք , այս դիշեր ուրա-
խութեան գիշեր է :
- Ի՞նչ կայ :
- Այսօք ծնած օրս է :
- Ծնած օրդ է , ինչ ըսել կուզէք :
- Արքայանսնը , և ծննդեան հանդեսա
կատարենը :
- Աղեկ կըլլայ , բայց ես ծերացած
եմ , ինչ համար ծննդեան հանդէս կո-
տարել մեռնին է :
- Ոհ , մի ըսէք :
- Ենթագրենը թէ չըսեմ , միթէ կա-
րելի է այսուհետեւ իբրեւ երիտասարդ
դործել :
- Բայց ես զձեղ իբրեւ երիտասարդ-
տմասին մը ընդունած եմ :
- Տիկին , ոչինչ խօսքեր մտիկ ընելու
Ժամանակ չունիմ , որով ետեւ ահօթի եմ :
- Տիկին Բօլ սենեկին անկիւնը իր ար-
դ էն պատրաստած սեղանին վբայի ծած-

(65)

- կոյցը վերցունելով . — Կը տեմնէ՞ք այս կե-
րակուրները , ձեզ համար են , ըստ :
- Խիստ լաւ են , պատասխանեց ծերը :
- Աւա՛զ , ձեզ չպիտի ընկերանամ :
- Եւ ինչու :
- Վասնզի ուշացաք և ես այ խիստ ա-
հօթի ըլլալովս ճաշեցի :
- Ահ , որչա՞փ գժբաղդ եմ եզեր , ը-
ստ անհոգութեամբ մը :
- Կը ծազրէ՞ք զիս , սիրելին Բօլ :
- Ընդհակառակը կը ցաւիմ դժբաղ-
դութեանս որ միայնակ պիտի ճաշեմ :
- Հոգ չէ , գիտեմ որ :
- Այս միջոցիս Գարլօ սենեակը մտաւ :
- Ի՞նչ կուզէք , հարցուց Պ. Բօլ :
- Ոչինչ . . . պատասխանեց Գարլօ , և
դուրս ելաւ :
- Կեցի՛ր , ինչո՞ւ եկար որ կերթաւ :
- Ծառան դարձեալ ներս մտաւ տեսնե-
լու համար թէ
- Ի՞նչ կայ , չխօսի՞ք :
- Ոչինչ , ոչինչ , սխալեցայ , ըստ ծա-
ռան դարձեալ դուրս ենելով :
- Բօլ ծառան չերեց զանի դուրս վորն-
տելով :

— Կերեւայ թէ խնդումքն ցնորած է ,
յարեց տիկին Բօլ :

— Ի՞նչու , հարցուց Բօլ :

— Հսյրենիք երթալու կը պատրաստուի :
— Հայրենիք երթալ . ընաւ չեմ յուսար :
Ծառան դարձեալ ներս մտաւ :

— Ա՛ , դարձեալ եկաք , ի՞նչ պիտի ը-
սէք , չը խօսի՞ք :

— Տէր իմ , պատասխանեց ծառան , տէր
իմ , այս գիշեր ծառայ մը պէտք է
իւր տիրոջ հաւատարիմ ըլլայ

Ծառային այսպէս հառաջանքով թափ .
թրիուկի խօսքերէն ապագային որ աստի-
ճան վրանդաւոր ըլլայը գուշակելով տի-
կին Բօլ՝ ծառային օճիքէն բռնելով սենե-
կէն դուրս և սանդուխէն խակ հրելու ծիդ-
մը ըրաւ , ըայց երբ տեսաւ իր ամսւանոյն
թունալից կերակուրէն ուտելու սկսելը ,
ժայն չը հանեց :

— Խօսեցէք տեսնենք թէ ինչ է ձեր
միաքը , ըստ Պ. Բօլ :

— Իմ միտքս , ըստ ծառան աչքը կե-
րակուրէն չը զատելով , իմ միտքս ձեզ
գաղտնիք մ' իմացունել է :

— Ի՞նչ գաղտնիք է , ըստ Պ. Բօլ պա-
տաւ մ' ալ ծառային երկնցունելով :

— Այս գաղտնիքը բայց դուք կե-
րէք , ըստ թոթովախօսելով :

— Զէն չունի , դէն չունի , շատ համավ
կերակուր մ' է :

— Բայց չըլլայ որ ըստ ծառան
թունաւորեալ կերակուրը բերանը գնելով :

— Աչ , ոչ , այս չէ , տի լաւ կերակուր
մ' է ըստ ծառան :

— Արեմն քիչ մ' ալ առէք և ըսէք թէ
ինչ է գաղտնիքը , ըստ Բօլ :

Այս պարզգաներու մէջ իւր ամսւախնի
բնաւ չէր խօսէք :

Ծառան՝ հեղինետէ ուտելով՝ ո՞հ , ինչպէս
ըսեմ , կըսէր ինքնիբնն ըսի . ձեղ թէ այս
գաղտնիքը ձեր կեանիքը պիտիոչչացունէ :

Այս միշոցին ծառայ և տէր թունա-
ւորուած էին :

Ընթերցողը կընայ երեւակայել տիկին
Բօլի ուրախովթինը :

— Իմ կեանիքս , ըստ պարսն Բօլ ուրի
ելնելով :

— Այս ձեր կեանիքը պիտի սինչացունէ :

(68)

— Պարզեցէք խօսքերնիդ. թէ ի՞նչ ը-
սել կուղէք :

— Վերջապէս ըսել կուգեմ թէ ամու-
սիննիդ ձեզ պիտի թունաւորէ :

— Բայց . . . ա՞հ, ի՞նչ կըլլամ. . . ո՞վ
ըսաւ ձեզի :

— Ինքը . . . ինձ :

— Ա՞հ, թունաւորեցայ ըսաւ, Պ. Բոլ:

— Ի՞նչ կ'ըսէք . . . Տէր իմ. . . ա՞հ
ես ալ բան մը կըլլամ:

— Եերակուրը . . . կերակուրը՝ գոշեց
Պ. Բոլ և դեռինը ինկաւ փոռուեցաւ :

— Ա՞հ, . . . տէր . . . իմ, բժիշկ ըե-
րեմ, ես ալ թունաւորուեցայ ըսաւ և
սենեակէն դուրս ելաւ. բայց սանդուխէն
վար իշնալու ժամանակ դլորեցաւ մինչ
վարի յարկը :

Հազիւ հինգ վայրկեան տեւեց, ծա-
ռան մեռաւ :

Բոլ սենեկին մէկ կողմը թապլորկելով
և տիկնողը երեսն ի վեր յուսահատ նայ-
ւածքով մը՝ — Ա՞հ, տիկին, . . . ի՞նչ էր
պատճառը որ թունաւորեցէք զիս . . . կա-
զացեմ. . . իբրեւ ամսափին մը . . . դժու'

(69)

ինձ . . . օ շնութեան հասիր :

— Դու քու ընութեամբդ զքեղ սպան-
նեցիր, ըսաւ անողոք կինը :

— Եւ ինչու . . . :

— Զի դու՝ զիս իբրեւ ամսափին մը չէիր
յարդէր, հապա իբրեւ ստորին ծառայմը
զիս միշտ կը նախատէիր, այս պատճառաւ
հարկադրեցայ քեզ թունաւորել երջաննիկ
կեանք մը վարելու համար :

— Բայց, . . . տիկին, . . . ներէ . . . :

— Ալ ես քու հետ դործ չունիմ, և
չեմ ուղէր մեռնելու վայրկեանդ քովդ
դանուիլ :

— Ա՞հ, կեցիր, ափկին, . . . ո՞հ, այս ինչ
դժբաղդութիւն է . . . Աստուած իմ մի-
թէ չես խղճար զիս . . . ես . . . :

— Լուէ՛, մարդասպան, ըսաւ անծա-
նօթ ձայն մը :

Տիկին Բոլ այս ձայնէն սարսափելով սե-
նեկին դուրս ելաւ :

— Տես քեզ եկած դժբաղդութիւնը
ինչպէս կ'զգաս և Աստուած կը յիշես,
յարեց ձայնը :

— Ո՞հ, ի՞նչ է այս ձայնն ըսաւ Բոլ:

(70)

— Առէ անդութ , տես որչափ անձանց
թշուաւութեան պատճառ եղած ես , որ
այն ատեն մոքէդ անդսմ չէիր անցու-
նէր թէ ըրած չարագործութիւններդ-
տեսնող Ասուած մը կայ :

« Գիտցած եղիր որ արարիչ մը կայ , ոչ
մանդկանց բոլոր շարժումները կը գիտէ :

« Տես թէ որչափ անձինք քու պատճա-
ռաւդ մեռած են : 1270 ին Փարիզի մէջ
երեք որբ և գեռահաս աղջիկներ չնշն
դումարի մը համար անխնայ սպանած ես :

« 1232 ին Լիօնի մէջ մեռաքսի վաճա-
ռական մը իւր ընտանեացը հետ գիշե-
րանց Մարսիլեայ ուղղեւորած ատեն չա-
րականութեանդ զոհ ըրած ես : 1235 ին
Վիէննայի մէջ սակրիչ ճռ՝ տիկնոջ մը պատ-
ճառաւ : Մի և նոյն թուականին երեք
ոսովիկաններ սպաննեցիք ճերչարագործու-
թիւնները սպահով կերպիւ կատարելու
համար :

« 1239 ին Քէրմօնի մէջ հինգ հոդիէ
բաղկացեալ ընտանիք մը , վերջապէս հա-
զարաւոր ընտանեաց աղքատութիւնը և
թշուաւութեանը պատճառ եղած ես , ու

(71)

բանք այսօր անհամար անէծքներ կը կար-
դան : Խնչ կը յուսայիր , անդութ , ամեն
շարագործութենէդ վերջը երջանիկ ըլլալ :

« Միթէ քու ապրելու երջանկութիւն էր
որ մեռնիլու գժեազդութիւն կ'ամսուանես :

« Մեռի՛ր ուրեմն այնպիսի վայրէննի մը
մէջ որ ալ չես կարող արարչին մարդուու
պարգեւածաշխարհիկ կեանքը վայելելու ...

Զայնը վերջացաւ :

Բօլ մեռաւ :

ՑԼՈՒԽԻ Ց .

ՏԻԿԻՆ ԲՈԼԻ ԵՐԵՒԱԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ .

Վայրկեան մը մահուան խոր լուսութիւնը
տիրեց :

Տիկին Բօլ ամուսնոյն սենեակը մոաւ ,
կարծես քիչ մը յառաջ տեսնուած կինը
չէր , գէմքը ճերմկած , քայլերը ծանրա-
ցած , և կարծես կը սոսկար ամուսնոյն մօ-
տենալ : Աչքը ուղղեց երկանը վրայ , և ի ըն

(72)

պիտի յառաջանար՝ մէկէն յետ յետ քաշ-
ուելով. — Ա՛հ, ինչ կը աեսնեմ, ըստ,
այս որչափ անձինք են, ինչ կ'ուզեն արդ-
եօք . . . ուր եմ. . . . այս ի՞նչ սեւ ըզ-
դեստներ են որ հագեր էք . . . բարե-
կամներ . . . ի՞նչ կը մտածէք . . . ինչու
չէք խօսիր . . . ըսէք ինձ թէ ով էք և
ինչ էք գուք . . . կաղաշեմ խօսեցէք . .
խօսեցէք . . . ապա թէ ոչ. . . .

«Ա՛հ, այս ի՞նչ է . . . այս ի՞նչ գե-
րեզմաններ են . . . ի՞նչ կը նշանակեն ա-
սոնք . . . միթէ աշխարհիս վերջն ենք . .
ով Աստուած իմ. . . կը սոսկամ. . . կը
մեռնիմ, յայտնե ինձ թէ ինչ են ասոնք . .
.քանի անձինք . . . ի՞նչ են . . . պաշտօն
կը վարեն հոս արդեօք . . .

«Ա՛հ, ով ես դու . . . ի՞նչու կը մօ-
տենաս ինձ . . . ի՞նչ կուղես . . . մի՛ . . .
մի՛ մօտենաք . . . մեռելաթաղէք ինչ էք . .
ո՛հ, գացէք գացէք . . . ով երկինք ի՞նչ
կըլլամ. . . ձգեցէք զիս . . . ո՛հ, Աստ-
ուած իմ. . . մեղայ, մեղայ . . . ողոր-
մեայ ինձ Տէ՛ր . . . կաղաշեմ. . . ձգե-
ցէք պարսնելու . . . ո՛հ, ինայեցէք ինձ . . .

(73)

մի՛, մի՛ այսչափ տանչէք զիս . . . ա՛հ, ձը-
գեցէք, ձգեցէք, ձգեցէք . . . ուր կը
փախիք, ի՞նչ եղաք . . . ուր գացին . . .
ո՛հ, ուր եմ. . . .

Տիկինը երազէ մը արթնցաւ :

— Աստուած իմ, յարեց տիկին Բօլ, և
չորս կողմը նայեցաւ, երեւակայութեամբ
Բօլի մօտեցած և անոր վրայ իշնալով ար-
թընցեր էր, երբ ենել կուզէք տեսաւ որ
Բօլ իր տակը գետինը փռուած է. — ո՛հ,
ամուսինս . . . մեռած է . . . այո՛, ես մե-
ռուցի . . . ով Աստուած . . . ինչ տխուր
վայրկեան էր այս . . . աւա՛ղ ի՞նչ գիշեր
մ' էր այս . . . իմ անունս երկնից գա-
տաստանական ատհնին մէջ իբրեւ մար-
դասպան մը գըոշմուեցաւ . . . այո՛ մար-
դասպան մ' եղայ ծառայս և ամուսինս ըս-
պաննելով :

Մեղայ . . . Աստուած իմ, մեղայ . . .
ներէ ինձ նման թշուառի մը :

Ա՛հ, Աստուած իմ. . . կը սոսկամ. . .
երկու մեռեալներ կան տանս մէջ . . . ի՞նչ
ընեմ. . . արդեօք այս երկուքը . . . ո՛հ
ինչ սարսափելի դիշեր մ' է այս . . . ի՞նչ

(74)

շնեմ այս մեռեալները ևս ալ թըշ-
ւառ մը և մեղապարտ մ' եղայ : Այսու-
հետեւ ինչպէս պիտի փրկուիմ այս աննե-
րելի մեղքերես

«Ահ, ինձ համար լաւ է մեռնիլը քան
ապրիլը, իմ երջանկութիւն կարծածս սոս-
կալի դժբաղդութիւն մ' է եղեր, ո՞հ . . .
ես

Տիկին Բօլի քունը տարաւ :

— — — — —

Ցի՛թից Ց .

ԿՐՈՆԱ.ԻՈՒ ՄՀ

Հետեւեալ առտուն Լորենցայի դիմաց
վրայ հանդարտութիւն մը կը տեսնուեր,
երկու թունաւորեալները թաղած ըլլա-
լուն էր այս :

Ընթերցողած գաղափար մը տաշու հա-
մար կ'ըսենք որ Բօլի ի՞նչպէս յառաջ Ան-
թուանի կողակից եղող տիկնոշ ծննդեան
անունը Լորենցա էր որ իր չգործածելովը

(75)

շատեր չեն դիտեր : Այսուհետեւ այս ա-
նոնավ պիտի ներկայացունենք տիկինը :

Եատ անձինք Բօլը կը հարցունէին, ու-
զեցին ուր ըլլալը իմանալ, սակայն տիկինը
դիշերը եկած չէ կը պատասխանէր :

Երկրացիք՝ մանաւանդ դործառը կաս-
կածելով տիկնոջ այս պատասխանին վը-
րայ, մօտակայ դիւզերը մորդ դրէնցին
Բօլի ուր երթալն և ինչ ըլլալն իմանալու
համար, որուն նոյն օրը մինչեւ ժամը 12
քաղաքն ըլլալը հաստատապէս դիտէին :

Տիկին Բօլ՝ դորհաւորած իր վրայ ու-
նեցած կասկածը և անոնց այս խուզարկու-
թայքը տեսնելով՝ գուշակեց հետեւա-
նայ ծանրութիւնը որ օրէնքը զինքը քըն-
նո թեան պիտի ենթարկէր և որով ամեն
բան պիտի յայտնուէր՝ խոր մտածութեանց
մէջ ընկլիմացաւ : — Ի՞նչ ընեմ, Աստաւած-
իմ, կ'ըսէր, ի՞նչ ընեմ որ աշխարհային
երջանկութեան մը համար հանդերձեալ
աշխարհին մէջ մեղապարտ և յաւիտենա-
կան տանշանաց իսկ ենթակայ եղայ, և
այսպէս երկու աշխարհը մէկէն կորուսի :
Այսուհետեւ առանց այս մեղաց վրայ

ուրիշ մ' ալ աւելցունելու մեռնելու է ,
ալ ինձ համար ապրելը ոչինչ է — . և
գնաց մնտուկը բացաւ , հոն արդէն գըտ-
նուած թոյնէն առնելու համար զր ՚ի վա-
զուց կը կենար Բօլի այս մնտուկին մէջ :

Դօրենցա թոյնը առաւ և դարձեալ իր-
տեղը նստաւ :

«Ահա այս վայրկենիս ինձ կը վերա-
բերի մահն կամ ապրելը ընտրել , ի՞նչ տար-
բերութիւն կայ այս երկուքին մէջ , ըստ
և շարայարեց «մեռնիլն ալ երջանկութիւն
ապրիլն ալ . միթէ ասկէց առաւելադոյնը
կայ և ո՞րն է արդեօք :

«Յիրաւի մեռնիլը երջանկութիւն մ' է
միայն իր անձին համար որ միմիայն ինքը
կը հանդստանայ , բայց ապրելովը . . . :

«Ապրելով , այս՝ ապրելով քանի մը թըշ-
ւառ արարածներ կը պատսպարէ , և աշ-
խարհի բարեգութութիւն մը կ'ընէ :

«Ասի մեռնելէն աւելի նախապատիւ է :
«Ուզիղ է այս , բայց ես չպիտի կարե-
նամ ո՛չ թշուառ մը պատսպարել ոչ ալ
բարեգործութիւն մը ընել , արդ ես ի՞նչ
ունիմ ուրեմն ապրելու :

— • Յերեւաս ոչի՞նչ :

• Աւրեմն պարտէ մէանիլև հանդստանալ
եւ ձեռքի գտնուած թոյնը բերանը
երկնցունելով .

«Ահ , ուտե՞մ արդեօք . . . ահ , ի՞նչ
գեղեցիլ է աշխարհ , ի՞նչ կայ արդեօք
աշխարհիս մէջ որ մարդ այսչափ թշուառ-
ըլլալէն յետոյ չուզեր դարձեալ զատուկիլ
և արձակիլ աշխարհէս երկինքը : Բայց եռ
ի՞նչու կը մտածեմ , ըսի որ պիտի մեռ-
նիմ , և պէտք է մեռնիլ :

Թոյնը բերանը տարաւ :

— «Ահա լմնցաւ ամեն բան ; յարեց ,
այս՝ լմնցաւ ի՞նձ համար բոլոր աշխարհ ,
ահ , արդեօք քանի վայրկենէն պիտի բաժ-
նուիմ ասկէ , և աշքը պատու հանէն դէպի
փողոյները տնկելով . թշուառ արարածք ,
ըստ , ինչ կը վագէք աստ անդ , և դուք
ի՞նչ կը մտածէք , ձեր մտածութիւնը ո-
չինչ է , բան մը չունէք այս աշխարհիս մէջ :

«Ահա կըօնաւոր մը , լաւ է ամեն բան
անոր իմացունել , և պատուհանը բանա-
լով՝ Տէր հայր պուաց» :

Քահանացն անմիջապէս կանգ առաւ :

(78)

— «Եկէք, եկէք կաղաչէմ, յարեց Լո-
րենցա :

Քահանային ներս եկաւ և մոռաւ սեն-
եալը : Լորենյա քաղաքավարութեամբ
ընդունեց զինքը :

— Սրազան հալր, ըստ Լորենցա, մահ-
ան, վպրկեանները հասած է, կաղաչեմ
ժանրակշիռ բեռէ մը աղտօնեցէք զիս որ
համշխառ մեռնիմ:

— Խօսեցէք տիկին ձեր մեղքը ինչ որ է :

— Աւաղ Ա. հայր, ամուսինս և ծառառ
թունաւորեցի, մեղայ :

— Թունաւորեցի՞ք :

— Այս, Հայր, թունաւորեցի, մեղայ :

— Բայց պատճառը ինչ էր տիկին :

— Կաղաչէմ, Հայր սուրբ, պատճառը
մի՛ փնտռէք, երկար բան է, միմիայն մե-
ղացա թղութիւն չնորհեցէք :

— Բայց առանց պատճառը գիտնալու
մեղ համար ներելը անկարեի է, և մի՛
անգամայն մեղք, պէտք է որ համառօտ
կեզզիւ կարելի եղածին չափ պատմէք :

— Առաջին անգամ պէտք է գիտնաք
Հայր սուրբ, ես Փլերմօնի մէջ պանդոկա-

(79)

զետի մը կինն էի :

— Շատ լաւ, ժամանակաւ . . . ինչ և
ցե խօսեցէք :

— Անըլը, օր մը տոկէ ինը տարի յա-
ւայ չիշին դումարի մը համար ամսւսինս
և ողանդոկը ձգեցի վախայ :

— Զեր ամսւսինը ո՞վ էր :

— Պ. Անթուան կը կոչէին :

— Զեր անո՞ւնը :

— Լորենցա :

— Լորենցա, ահ զարմանք . տիկին,
ձեր պանդոկապետ ամսւսինը ո՞ւր է հիմայ:

— Չեմ դիտէր, կ'ըսն թէ մեռած է :

— Վխալած էք, ձեր ամսւսինը ողջ է
և կրօնաւոր, որ իմ ընկերս է :

— Վրօնաւոր . . . ահ չեմ հաւատր . . .
ո՞ւր է ինքը :

— Այս քաղաքիս մէջ :

— Այս քաղաքիս մէջ :

— Այս, այս տանս մէջ և դուցէ ձեր
հետ խօսողը :

— Ահ, ինչ . . . ի՞նչ կը լսեմ . . . դուք
իմ ամսւսինս . . . :

— Լորենցայ դո՞ւ, հո :

— Այս, ես :

— Առաջ . . . :

— Պատմէ տէսնենք ինչ որ որոտհած
է ձեզ :

— Աւազ . . . աւազ . . . թունաւորուս
եմ . . . մահուան վայրկեաններս մօտեցան
— Թունաւորուած էք, ի՞նչ կըսէք սի
բելիս, սխալած չըլլաք, քիչ մըյառաջ կը
ըսէիք թէ ամուսինս և ծառայս թունաւո-
ռորեցի, արդ ի՞նչ կըսէք :

— Այս, իրաւ են ատոնք, բայց ինք-
զիքս ալ թունաւորած եմ. . . .

— Բայց . . . ես. . . .

— Դուք ալ ազօթեցէք ինձ համար :

— Ո՞հ, սիրելիս, պիտի մեռնիս :

— Այս . . . չղերս կը թմրի . . . ո՞հ, շուն-
չըս կը հասնի . . .

— Բայց տիկին :

— Ազօթէ ինձ համար . . . ազօթէ, ա-
հա ես կը մեռնիմ. . . դու . . . զիս . . . զիս .
Լորենցա ալ չկրցաւ խօսքը շարունակել:
չոգին աւանդած էր :

Քահանայն, այսինքն պանդոկապիաը
(հարկ է այսպէս կոչել զայն) իւզ այս տան
մէջ կէնալը խիստ վտանգաւոր ըլլակը նըշ
մարելով, ըստ որում Կրէք թունաւորեալ
մեռնալիներ կը պատունակէր՝ տունէն
դուրս եւաւ, և մէկ քանի օրէն քաղաքն
ալ ճողելով Հռովմ գնաց, ուր եօթն որո-
րիէն վերջը մեռած էր:

4758

2013

